

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1994. január-június

1. szám

Készült 1994. május 4-én, 610 példányban.

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
1121 Budapest, Költő u. 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

„A természet szolgálatában”

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Szerkesztette: Schmidt Egon
Szedő: Dohán Zsófia
Tördelőszerkesztő: Janca Ákos
Felelős kiadó: Péchy Tamás
Nyomda: Fv. Márton Miklós, MMV.94/006
Kizárólag belső terjesztésre!

**ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT A FEHÉR GÓLYA
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben
a fehér gólya védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott
a magyar állomány!

Dr. Keve Andrásra emlékezünk

Az elmúlt év szeptemberében ünnepeltük a Madártani Intézet 100 éves fennállását és a régmúlt idők felidézése kapcsán gyakran szóba került az alapító, Herman Ottó, és a későbbi igazgató, Schenk Jakab neve is. Említették az előadók, de talán mégsem elég hangsúlyosan, hogy az újabb időkben is dolgozott az intézetben egy ornitológus, aki nagyságban semmivel sem maradt el nagynevű elődeitől, aki szintén korszakot jelentett a magyar madártan történetében és akit Keve Andrásnak hívtak. Nemrég egy temetésen vettem részt a Farkasréti temetőben, és ahogy ezt mindig tenni szoktam, nejemmel együtt felkerestük Bandi bátyám sírját, hogy egy szál rózsát helyezzünk el rajta. A táblára nézve döbbsentem rá, hogy már 10 éve halott. Tíz éve, hogy nélkülözünk kell kedves, jókedvű és mindig segítőkész jelenlétét, és tíz éve történt, hogy egy madárdallos áprilisi napon lehajtott fejjel álltunk a temetőben és hallgattuk a koporsóra hulló rögök tompa dübörgését.

Dr. Keve András mint ember, és mint ornitológus egyaránt a legnagyobbak közül való volt. Segített romjaiból újjáéleszteni a világháborúban elpusztult Madártani Intézetet, az ő érdeme, hogy ott viszonylag rövid idő alatt Közép-Európában egyedülállóan gazdag könyvtár létesült, és ő volt az, aki a külföld felé, Amerikában éppen úgy, mint Afrikában, Japánban vagy az akkori Szovjetunióban a magyar madártant megszemélyesítette. Fáradhatatlan volt a munkában, de mindig kész arra, hogy segítsen, bárki is fordult hozzá tanácsért. Kifogyhatatlan volt az ötletekben, irodalmi tájékozottsága pedig közismerten példátlan volt. Valószínűleg végtelen szerénysége is közrejátszott abban, hogy felettesei „papíron” soha nem nevezték ki a Madártani Intézet igazgatójává, holott a valóságban ő volt az, aki az intézményt, annak nemzetközi elismertségét mind magasabbra emelte. Bandi bátyánk 10 év óta nincs közöttünk, de akik ismertük és szerettük, soha nem feledhetjük el. Szelleme nagy elődeiével együtt láthatatlanul ma is ott lebeg a magyar madártan egén.

Schmidt Egon

MADÁRVÉDELEM

Költési eredmények a Dinnyési Fertőről (1993)

Több szempontból is érdekes volt ez az év. Sok éve először nem kaptunk vizet a halastavakról. E rossz minőségű, algás víz helyett a magasabb vízállású börgöndi oldalról kiváló minőségű lápi vizet eresztettünk a dinnyési tórészre. A rendkívüli aszály miatt így is alacsony vízszinttel indult ez a költési szezon, de a zsilipeknél történő vízmozgatás egész nyáron folyamatos volt.

Még a jégen kb. 200 nádkévért hordtunk be a tóra, a szerkők kedvenc fészkelőhelyére. Annyira jól sikerült, hogy a sirályok már márciusban elfoglalták. Időnkénti zaklatásom ellenére is itt költöttek. A kormos szerkők (*Chlidonias niger*) kénytelenek voltak új fészektelepet alapítani. A fészkelésre alkalmas korhadt nádtorzsák száma a fészkelő párok számát erősen korlátozta.

A területileg elkülöníthető 4 sirálytelep egyikének szélén feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*) telepe alakult ki. Költésük és fiókanevelésük sikeres volt annak ellenére, hogy a rohamosan terjeszkedő fonalas zöldmoszat igen leszűkítette táplálkozóterületüket. A kanalasgémek (*Platalea leucorodia*) és a nagy kócsagok (*Egretta alba*) megint az Elzajor közelében költöttek. A kanalasgémek 3 elkülönült telepet alkottak.

Ebben az évben gyengék voltak a nyári lúd (*Anser anser*) költési eredményei. A tojásrakás végén erős fagyok jöttek, sok tojás nem kelt ki. A párok nagy része teljesen fióka nélkül maradt. Az elmúlt évek tapasztalatait hasznosítva 2 családnál végeztem repatriálást. Mesterségesen keltetett 14 fiókat helyeztem ki 5, ill. 6 fiókat nevelő családokhoz. Előbbi 11, utóbbi 13 kislibát nevelt fel sikeresen.

A Fertőn első alkalommal találtam két üstökösréce- (*Netta rufina*) családot. Mindegyik 8–8 fiókat nevelt.

Az egyre zsugorodó kopár itatópartokon 1–1 pár kis lile (*Charadrius dubius*) nevelte 2–3 kicsinyét.

A szárazság miatt a bíbicek (*Vanellus vanellus*) és a piros lábú cankók (*Tringa totanus*) nagyrészt az „Öreg Förtő”-ben nevelték fiókáikat. A godák (*Limosa limosa*) kiszorultak a börgöndi peremvidékre, a védett területen kívülre.

A gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) egyedüli, majdnem röpképes fiókáját barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) fogta meg. Ugyancsak a rétihéjának köszönhető a dankák gyenge fiókanevelési eredménye.

Feltűnő a sitke (*Luscinola melanopogon*) megfogyatkozása és a réti tücsökmadár (*Locustella naevia*) térhódítása. Előzőre talán a belső nádasok és gyékényesek pusztulása, utóbbira a száraz nádasok teljes elsatnyulása lehet a magyarázat.

A fészkelési eredmények táblázatba foglalva:

faj	fészek	szaporulat
feketenyakú vöcsök	21	25
kis vöcsök	3	nem ismert
szürke gém	12	30
vörös gém	2	nem ismert
bölgébika	2	nem ismert
nagy kócsag	16	20
kanalalgém	70	130
nyári lúd	26	50
kanalas réce	3	nem ismert
cigányréce	3	nem ismert
üstökös réce	2	16
barna rétihéja	5	nem ismert
vörös vércse	1?	fiókafejtő hang
fűrj	1	nem ismert
fogoly	1	13
kis lile	2	5
bibic	14	20
goda	3	nem ismert
piroslábú cankó	8	részben ism.
gólyatöcs	1	0
dankasirály	850	250
kormos szerkő	6	6
erdei fülesbagoly	3	14
kis őrgébics	3	10
kékbegy	26	nem ismert
réti tücsökmadár	16	nem ismert
sitke	1	nem ismert
barkóscinege	17	nem ismert
függőcinege	2	egyik elpusztult
sárgarigó	1	nem ismert

A gyakori fajokat hely hiányában nem sorolom fel. Az állományfelmérést a fészek, ill. fészkeljének számlálásával, énekeseknél legtöbb esetben a territóriumok behatárolásával végeztem.

Fenyvesi László

Városi környezetben fészkelő füstifecskeké (Hirundo rustica)

Az utóbbi évtizedekben a számukra kedvezőtlenül átalakuló falvakban jelentősen visszaesett a füstifecskeké száma. Ezzel egyidőben a többszintes városi lakóházak belső tereiben, lépcsőházakban és kapubejárókban egyre nagyobb számban fészkelnek. Szolnokon a Széchenyi városrészben, a házgyári lakótelep négyemeletes épületeinek lépcsőházaiban pl. rendszeresen költenek füstifecskeké. A lépcsőházak legfelső ablaka a nyári időszakban állandóan nyitva áll, így zavartalanul tudnak etetni.

1993-ban a fecskék alkalmazkodóképességének újabb példáját tapasztaltuk. A lakótelep egyik négyemeletes épületének 4. emeleti, keletre néző ablakára fészkeltek a füstifecskeké. Az ablak májustól állandóan nyitva volt. A madarak a függöny miatt nem tudtak a lakás belső részén megtelepedni, így megelégedtek ezzel a hellyel. Amikor Gonda István és családja észrevette a „társbérlők” jelentkezését, a 25 cm-re nyitott ablakot rögzítette, így semmi sem zavarta a fészkelést. Példamutató madárszeretetüknek köszönhetően 3 fióka repült ki ebből a különös helyen lévő fészekből.

Urbán Sándor

Erdei fülesbagoly (*Asoi otus*) kései és rendhagyó fészkelése

1992. július 26-án Tizsaszigeten, az árvízvédelmi töltés mentett oldalán, nemesített feketenyár-erdőben madarászтам. Tőlem nem messze a fűből erdei fülesbagoly röpült fel. Így találtam meg a fészket a földön a fű között, egy letört nyárfatörzs alatt. A fű 50–60 cm magas volt. A fészekben 4 különböző nagyságú fióka között még egy tojás is volt.

Augusztus 1-én jártam újra a területen. Ekkorra már az 5. fióka is kelt. Ugyanakkor szomorúan tapasztaltam, hogy időközben elkezdtek az erdő gyérítését. Első lépésként utat készítettek és a géppel lelökték a fatörzset a fészekről. Emiatt a fiókák szétmászta a fűben. A fatörzset arrébb húzva új fészket készítettem nekik és áttelepítettem őket oda. Másnap mind az öt fiókát elvittem Mihály Lászlóékhöz, mert a favágás egyre nagyobb méreteket öltött.

Dr. Kasza Ferenc

ÖKOLÓGIA

Egy felhagyott szőlőültetvény madárvilága

Bevezetés

A hazai madártani irodalom alapján megállapítható, hogy – bár összességében keveset tudunk a különböző természetes, természetközeli vagy mesterségesen létrehozott növénytársulások, kultúrák madárvilágáról – a fás, bokros társulások viszonylag jobban kutatottak.

A különböző erdőtípusok madárvilágát sokan vizsgálták. Van néhány publikáció a mesterségesen létrehozott faültetvényeken végzett kutatásokról is (pl. nemesnyár-ültetvények, akácok stb.). Lényegesen kevesebbet, vagy talán semmit sem tudunk a mesterségesen létrehozott kultúrák, a szőlő- és gyümölcsültetvények madárvilágáról.

Ezek együttes kiterjedése 230 ezer hektár, hazánk területének 2,5%-a. Vizsgálatok nélkül is feltételezhető, hogy ekkora terület a madarak nem hagynak kihasználatlanul. Kérdéses viszont, hogy a többé-kevésbé intenzíven művelt szőlő- és gyümölcskultúrák milyen fajok számára, milyen mennyiségben kínálnak fészkelési és táplálkozási lehetőséget, és milyen a költés eredményessége.

Ezekre a kérdésekre csak több, különböző területen végzett, hosszabb ideig tartó vizsgálat alapján adhatunk választ.

Tapasztalataim közreadásával egyfelől szeretnék másokat is ösztönözni hasonló, viszonylag egyszerű vizsgálatok elvégzésére. Másfelől remélem, eredményeim egyúttal hozzájárulnak a madártan szempontjából kevésbé kutatott terület jobb megismeréséhez.

Terület

Vizsgálatomat 1993-ban a Budakeszi–Telki közötti műút mellett található szőlőültetvényekben, kijelölt mintaterületen végeztem. A kiválasztott területről májusban, amikor a felmérést megkezdtem, még csak sejtettem, később bebizonyosodott, hogy felhagyott szőlők. Valószínűleg már 1992-ben sem művelték. A vizsgálati terület 6,6 ha kiterjedésű,

egy tömbből áll. A sorok száma 178, a köztük lévő távolság 3 méter. Egy-egy sor hossza 125 m. A területet a 2/3-ad részénél egy alig használt földút keresztezi. Az egész tábla kordonos művelésű. Valószínűleg az igazán intenzív művelését már jóval korábban felhagyták, mivel helyenként a sorok között bodza- és szilbokor található, amely ritkán magasabb, mint maga a szőlő. A sorok között előző évi avas fű van, amelyet gyakran feltúrnak a vaddisznók. Helyenként az előregedett tőkék már nem hajtottak ki, ezért 10–30 m-es szakaszokon hiányosak a sorok. A terület emberi tevékenységtől zavartalannak tűnik, leszámítva a 10 m-re haladó közutat.

Módszer

Az 1993. május 29. és június 29. közötti időszakban a területet 3 alkalommal bejártam és a talált fészkek helyét feljegyeztem. A terület bejárását úgy végeztem, hogy minden második sorközt végigjártam. Így valamennyi szőlősort legalább az egyik oldalról láttam. A megfigyelések kezdetén a szőlőlevelek még fejletlenek voltak, így a lakott, ill. épülő fészkeket csak kissé takarták. A szőlősorokat beszámoltam, és valamennyi lakott fészket, ill. fészkekezdeményt e szerint jegyeztem fel, annak reményében, hogy több évig figyelemmel kísérhetem a különböző fajok betelepülését. Lombhullatás után szerettem volna egy újabb bejárást végezni, ellenőrizendő, hogy esetleg volt-e olyan fészek, amelyik elkerülte a figyelmemet. Sajnos a rendkívüli augusztusi szárazságban a sorok közötti fű meggyulladt és a legtöbb üres fészek is elégett, így erre az ellenőrzésre nem kerülhetett sor. Július első felében még szükséges lett volna egy ellenőrzés, de erre akadályoztatásom miatt nem került sor.

Eredmények

A vizsgált területen a fácán (*Phasianus colchicus*) és a cigány-csaláncsúcs (*Saxicola torquata*) fészkelését egyértelműen megállapítottam, ezek fészkeit azonban nem kerestem. Cigány-csaláncsúcsból 2 pár költött a területen, mindkettő sikeresen. A szőlőn talált fészkekben fekete rigó (*Turdus merula*) egy párban, tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*) 10 párban, és kenderike (*Carduelis cannabina*) 2 párban költött.

A fészkek az alábbiak szerint helyezkedtek el:

sor:	fészkek:
8.	szilbokban befejezetlen töviszúrógébics-fészkek
18.	töviszúrógébics-fészkek (9); sikeres
23.	kenderikefészkek; sikeres
30.	töviszúrógébics-fészkek (8); (VI. 29-én 3 fióka + 1 tojás)
44.	töviszúrógébics-fészkek (7)
45.	fekete rigó, sikertelen
58.	töviszúró gébics, félbehagyott fészkek
59.	töviszúró gébics (2)
69.	töviszúró gébics (1)
72.	kenderike, sikeres költés
91.	töviszúró gébics (3)
119.	töviszúró gébics (10); sikertelen (Az 1992. évi zöldikefészkek, a fészkek anyagába beágyazott tojásdarabokkal.)
149.	töviszúró gébics (4); iszalaggal befutott szőlőn
164.	töviszúró gébics (5); szilbokron
174.	töviszúró gébics (6); szilbokron

Összesen 10 olyan fészket találtam, amelyben megindult a költés, tojások voltak a fészkekben. Nem minden fészket ellenőriztem tojásokban, mivel hármát akkor találtam meg, amikor már fiókás volt vagy azok már kirepültek. Kirepült fiókák száma: $5 + 4 + 5 + 3 + ? + (1^*)$

A megtalált 10 fészkekből 5 esetben kirepültek a fiókák, 5 költés sikertelen volt. Az egyik ilyen fészket VI. 29-én találtam meg 3 döglött fiókéval, egy további fióka a fészektől 30 cm-re üldögélt. Ezt áttelepítettem egy kb. 100 m-re levő fészkekbe, amelyből a fiókák részben már kirepültek, így remélhető volt, hogy az idegent ott tovább etetik.

Két fészkekből a korábban ellenőrzött tojások (6+6) nyomtalanul eltűntek. Egy korábbi fészkekben megtaláláskor (V. 29.) 4 tojás volt. A fészkek tovább nem gyarapodott, a költés nem kezdődött el, VI. 9-én a tojásokat összetörve találtam.

Az 5. sikertelen fészkekben nem tudtam megállapítani a tojások számát. Valószínűleg azok már a megtalálás előtt eltűntek.

Kenderike: Mindkét pár sikeresen repített: az egyik 3 fiókát, a másiktól nem tudtam megállapítani a fiókák számát, mert későn akadtam a fészkekre.

Fekete rigó: Sikertelen költés, a fészkek mindenesztül eltűnt. Meglehetősen rossz helyen volt, a sor első másfél méterén, jól látható helyen.

A fészkek elhelyezkedése: A fészkek többsége szőlőn, kettő és egy további félbehagyott pedig szilbokron épült. A szőlőn lévő fészkek minden esetben vízszintesen hajló ágon, levelek takarásában voltak. A május végi, június eleji felderítéskor a viszonylag könnyen megtalált fészkek egy hét, tíz nap múlva már alig voltak láthatók a megnőtt levelek miatt.

Egyéb fajok: A leírtakon kívül egyéb faj a területen nem költött. A szomszédos szőlőtáblákon azonban néhány pár sordély (*Emberiza calandra*) bizonyosan fészelt, mivel valamennyi ellenőrzéskor láttam, illetve hallottam őket.

Összefoglalás

Az általam vizsgált, művelésen kívüli szőlőtábla valószínűleg nem reprezentálja megfelelően az egész ültetvényt. Ezért a tapasztalt magas egyedszámot nem lehet adaptálni az ország egyéb területeire. Feltételezhető, hogy egy intenzíven művelt – gyakran géppel permetezett – táblán sokkal kevesebb madár költ. Ezt a feltételezést szükséges azonban vizsgálatokkal alátámasztani.

Az egyes fajok költésbiológiájára vonatkozó adatokat e helyen nem részletezem, annak reményében, hogy a további években lényegesen több pár megfigyelése alapján erre lehetőségem lesz.

Haraszthy László

Adatok a telelő réti sasok (*Haliaeetus albicilla*) táplálkozásához

A Mártélyi Tájvédelmi Körzetben, annak Tisza-szakaszán minden télen áttelel 2–3 (néha több) réti sas. Az utóbbi enyhe teleken a folyó csak rövid időre fagyott be. Többeszes récetömegek szálltak meg a vízzen, odavonzva a sasokat. Azok a nap nagy részét a parti fákon vagy a parton töltötték. Innen indultak vadászni, és ide érkeztek vissza pihenni. Így célszerűnek látszott a partvonalat átvizsgálni az esetleg fellelhető táplálékmaradványok reményében.

A folyó mintegy 3 km-es balparti szakaszát bejárva találtam meg egy tépőhelyet, a következő táplálékmaradványokkal:

1991. december 26.	-	2 db mezei nyúl (fej és lábak)
	-	3 db tőkés réce (2 db ♂, 1 db ♀)
(fejek, lábak, szárnyak)
	-	1 db csörgő réce ♀ (fej, lábak, szárnyak)
1991. december 31.	-	1 db mezei nyúl (kifordított bőr, lábak)
	-	1 db házi macska (lehúsolt csontváz)
	-	1 db szajkó (szárnyak)

A szajkót valószínűleg mint dögöt vehették fel. A jelzett időszakban a tépőhely környékén 2–8 fiatal réti sast lehetett megfigyelni.

Kotymán László

Barázdabillegetők (*Motacilla alba*) nagyobb mozgalma Debrecen város belterületén 1993 őszén

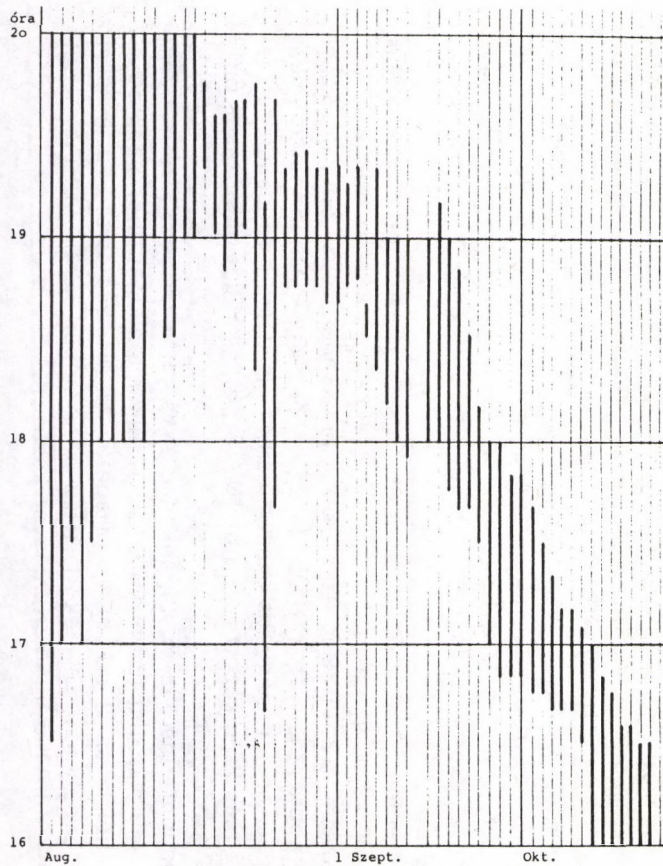
A faj korábban sosem tapasztalt nagyarányú mozgalmáról (1992 őszén) a *Madártani Tájékoztató* 1993. évi 2. számában számoltunk be. Ez év őszén a jelenség kisebb intenzitással és némi különbségekkel megismétlődött.

Idén jó két héttel hamarabb kezdődött napi gyülekezéseik sora. A madarak zöme délután átrepült a városon, s valahol annak északi periferiáin alhattak. A tocóskert-téri park tavaly leírt kis nyarasában most csak elenyésző részük éjszakázott, alkalmilag. Napközben táplálkozni (hasznalóképp, mint az elmúlt esztendőben) a várostól délre, de még inkább nyugatra eső mezőkre, ugarokra jártak. A Tocóskert tér körüli tízemeletes panelházak lapos teteje volt találkozó- és gyülekezőhelyük, hol néhány tíz percet, félórát pihentek vagy „játszadoztak” egymással, majd kisebb-nagyobb csapatokba (egy-egy család, vagy 25–30 pd.) verődve elszálltak az alvóhely irányába. Húzásuk időtartamát (1. ábra) a mindenkori időjárás, illetőleg a nappalok rövidülése szabta meg. Napos, meleg időben ezért az elnyúltabb, lehűlés, eső idején gyorsabb volt. A reggeli kihúzás jóval szaporábban, megállás nélkül zajlott.

Augusztus 4. és 19. között 5-ről 27-re emelkedett számuk, majd 20–22-e között 46-ról 70-re. 23-án 147-et, 24-én 145-öt számoltunk, majd 25-től a hó végéig 44-ről 31 pd-ra csökkent a mennyiségük. Délutáni húzásuk 16,30–20,00 illetve augusztus utolsó napjaiban 18,40–19,20 között folyt, reggel pedig a táplálkozási területekre 5,00–6,15 között mentek ki. Estére túlnyomó többségük átszállt a városon É-ÉK-i irányba, s a tocóskert-téri kis nyárfaligetbe csak néhány pd. telepedett be éjszakázásra (19-én 27 pd., 20-án 9 pd., 22-én 3 pd., 23-án 4 pd.).

Szeptember 1–8. között számuk 30-ról 15-re esett, húzásidejük 18,40-től 19,00-ig tartott, a nyárfaligetekben csak 3-án maradt 2 pd. éjszakázásra. 22-től 30-ig 40-ről 60-ig emelkedett a számuk, húzásidejük korábbra tolódott (18,00–17,50), többségük ismét továbbment észak felé, csak néhány kis csapat maradt éjszakára a tocóskert-téri fán (22-e és 25-e között naponta 10–15 pd.). A reggeli kihúzásuk 6,00 és 7,00 között történt.

A naponta ide-oda vonulató madarakat más faj nem kísérte most, kivéve egy alkalmat (szeptember 23.), mikor a nyugatról érkezők 50-es csapatából kivált 2 pd. hegyi billegető (*Motacilla cinerea*), s leszállás nélkül továbbment DK-nek. (Tavaly szeptember 13-án láttunk 3 példányt belőlük, hasonló körülmények között.)

1. ábra

A napi mozgalmak tartama óra-perctől óra-percig
1993. augusztus 3.–október 15. között

2. ábra

Barázdabillegetők elvonulás előtti mozgalmi Debrecenben,
a Tócskörtér lakótelepén
1993. augusztus 3.–október 15. között

Október elején számuk tovább emelkedett: az első héten 60-ról 70-re, majd 8-án 200-at és 9-én 220-at számoltunk (2. ábra), de 10-től 14-ig 30-ról 20-ra csökkent. A délutáni és a reggeli húzás még későbbre tolódott (16,00–16,30, ill. 6,30–7,30). E hó során éjszakázó pd. nem maradt a tocóskerti fákon. 15-ével eltűntek, de a Hortobágyon még október utolsó napjain is láttunk néhány példányt.

Fintha István–Szabó Anikó

Havasi lilék (*Eudromias morinellus*) fűrdése

Huszdik éve, 1974 óta vizsgálom a Hortobágyon ősszel átvonuló havasi liléket (*Eudromias morinellus*). Igen sok adatom gyűlt össze a különféle táplálkozási, szociális és egyéb viselkedési formáikról. Ehhez képest is új volt azonban az, amit 1993. október 12-én láttam a HNP-hez tartozó Angyalháza-pusztán. Kora délelőtt, meleg (20–21 °C), de igen szeles (D-DK) időben a Szárnyékos-hodály körüli, kopárra legelt, néhol trágyával megszórt gyepon összesen 194 példány futkosott, szedegett, tollázkodott. Még nem kezdték meg a késő délelőtt szokásos elülését, a csapat valamennyi tagja élénk aktivitást mutatott. A területen az október 4–5-i nagy esők óta néhány jókora tócsa maradt. Ezek egyikében láttam feküdni egy havasi lilét. A 4–5 cm mély vízben nyugodtan fekvő példány mellett egy másik egyed is fűrdött, de ez a szárnyaival fröcskölve verte a vizet. A jelenet kb. 2 percig tartott, majd az elázott madarak nagy szárnylengetéssel és -rázogatással a távolabb szaladgáló fajtársaik után iramodtak.

Dr. Kovács Gábor

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) költése lucernatáblában, Apácatornán

1993. május 20-án Apácatorna falu határában, lucernatáblában hamvas rétihéja 3 tojásos fészekalját találtam a dűlőúttól 90 m-re. A fészek helyét az aratógép előtt felrepülő tojómadár árulta el. Sajnos mire odaérkeztem, a kombájn már learatta a fészek környékén a lucernát, azonban a fészek és a tojások sértetlenek maradtak. A tojó a fészek környékén repkedett. Maga a fészek 20–25 cm átmérőjű volt, anyaga főleg elszáradt, learatott lucernaszárakból állt. Három órával később ismét a fészekhez mentem. A tojó már nem volt ott, a tojások kihültek, megfigyeltem azonban a párt reptében a fészek közelében.

Vasuta Gábor

Adatok az erdei fülesbagoly (*Asio otus*) táplálkozásához

1988 januárjában a budapesti Cinkotai-erdőben fenyőfákon nappalozó erdei fülesbaglyoktól származó, kb. 75 dkg köpet törmelékét gyűjtöttem be. A zsákmány megoszlása az anyagban a következő volt:

Faj	pd.	%
<i>Crocidura suaveolens</i>	5	0,9
<i>Apodemus</i>	82	14,4
[<i>Sylvaemus</i>] ssp.		
<i>Micromys minutus</i>	50	8,8
<i>Mus musculus</i>	67	11,8
<i>Pitymys subterraneus</i>	12	2,1
<i>Microtus arvalis</i>	316	55,6
<i>Muridae</i> indet.	3	0,5
<i>Mammalia</i> indet.	2	0,4
<i>C. coccothraustes</i>	1	0,2
<i>Turdus</i> sp.	1	0,2
<i>Aves</i> indet	29	5,1
(min. 7 faj)		
Összesen	568	100,0

Kalivoda Béla

Adatok a telelő kékes rétihéjék (*Circus cyaneus*) viselkedéséhez

A farmosi I-es és II-es tározón évek óta folyamatosan végeztünk állományfelméréseket. A fenti területek már csak nevükben tározók. Az I-es tározó teljesen feltöltődött és ma összefüggő nádas borítja. A II-es tározóban több a víz, de ez sem tározó, hanem egy tipikus alföldi mocsár. Növényzetének nagyobb része nádas. Jelentős területet borít a magassásos társulás is.

A kékes rétihéjék mindkét tározót szívesen választják éjszakázóhelynek. A pontos állományfelmérés az éjszakázóhelyeket reggel elhagyó madarak esetében lehetséges. Reggel ugyanis a felrepülő madarak nyomban kirepülnek a táplálkozóhelyekre. A legritkább esetben fordul elő, hogy ilyenkor az éjszakázóhelyek fölött keringenek. Az esti órákban végzett megfigyeléseknél viszont mindig azt tapasztaltuk, hogy a berepülő madarak a sötétség beálltáig folyamatosan fölverik a már korábban leszállt társaikat. Berepül két madár és felroppen 8–10. A nagyobb létszámú éjszakázó csapatnál figyeltük meg azt a viselkedést is, hogy a barna színű madarak (tojók, fiatal ruhás példányok) és az öreg hímek külön-külön éjszakázóhelyet választanak.

Az éjszakázóhelyeiket szinte mindig a barna színű madarak hagyják el korábban. Az elsőnek szárnyra kelő hímek általában 10–15 perccel később repülnek fel, mint a barna madarak.

Ugyancsak eltérő csapatonként a kirepülés iránya is. Mind a két csoportba tartozó egyedek zöme azonos irányba hagyja el az éjszakázóhelyet. A barna színű egyedek, ill. az ivarérett hímek kirepülési iránya viszont szinte ellentétes egymással. Az eddigi megfigyelések során csak azt nem sikerült tisztázni, hogy milyen nagy területen szóródik szét az a 80–100 kékes rétihéja, amelyik éjszakáit a farmosi nádasokban tölti.

Debreceni Örs–Drozd Attila–Urbán Sándor–Vidra Tamás

A nagy fakopáncs (*Dendrocopos maior*) fészekrablása

1992. június 2-án az újszegedi Tisza-hullámtéren egy nemesített nyárfán kb. 6 m magasan levő tengelicfészeknél a szülők erősen riasztottak. A riadalom oka egy nagy fakopáncs hím volt, amely kiemelt a fészekből egy pár napos, majdnem kopasz tengelicfiókát. Egy ágra helyezve a csőrébe vette, majd elrepült vele a közeli odúban folyton síró fiókáit etetni. Egy perc múlva a jelenet megismétlődött. A tengelicfészekhez közeledve a fakopáncs a fészket tartó ágon a fészektől fél méterre leszállt és ugrálva közelített. Amikor közel ért, a tengelic rácsapott, de a fakopáncs tollait felborzolva továbbhaladt. A következő rácsapásnál ugyan megijedve fölrepült, de ugyanoda vissza is szállt.

A fakopáncs tojó kísérte párját és a szomszéd fáról figyelte ténykedését. A hím fakopáncs a következő fiókát kettészelte az ágon és csak a felét vitte el.

Ezután az öreg tengelic ráült a fészekre és szárnyait kinyitva betakarta azt. 21 másodperc múlva visszajött a fakopáncs hím és elvitte a következő kis tengelicet is. A tengelic újra ráült a fészekre, de amikor a fakopáncs ismét visszajött, megint csak fölrepült. A negyedik fiókát maga a harkály ette meg a fészek mellett, majd leszedte a fészket az ágcsomokról és kopácsolni kezdte. Valószínűleg további táplálékot keresett. Miután nem talált semmit, elrepült.

Dr. Kasza Ferenc

A gulipánok (*Recurvirostra avosetta*) és az országút

1993. július 3-án a Szegedi Fertőn madarásztam. Innen a Fehér-tóra mentem. A tó mellett húzódó országút mellett a mezőgazdaságilag művelt földekről egy fiókját féltő gulipán szállt föl. Repülés közben folyamatosan hallatta panaszos, fuvolázó „kluip, kluip” hangját. Majd leszállt a forgalmas országútra és eközben is hangosan szólt. 20 percig tartó megfigyelésem alatt a következőket észleltem: A madár többször végigrepült az út Fertő felőli oldalán a búza- és paprikaföld fölött és többször leszállt oda. Ugyancsak többször átrepült az országút másik oldalán húzódó Fehér-tó üres teletető tavaiba. Eközben kilencszer szállt le az országúton folyamatos hívóhangokat hallatva. E leszállási helytől mintegy 100 m-re voltam, de így is háromszor a fejem fölé jött riasztani.

Az úton elég nagy volt a forgalom, percenként 8–10 gépkocsi haladt át. Több autó is lassított, mert a madár elég közelre bevárta őket. Ha a gépkocsi közel ért, akkor rövid futás után fölrepült. Végül megállapítottam, hogy a madár mindig az út egy meghatározott pontján száll le. E helyre menve hallottam a fiókák sírását a búzatáblából. A búza szélében lapult a két röpképtelen fióka. Ekkor kézbe véve átvittem őket a Fehér-tó üres teletető tavába. A fiókák rögtön elkezdtek a rövid fűben rovarokat szedegetni. Két perc múlva megérkezett az öreg madár és melléjük szállt. Rövid idő múlva átcsalta őket a következő medencébe.

Beavatkozásom indoka a nagy forgalom volt és az, hogy az út túloldalán sűrű nádassal szegélyezett csatorna és drótkerítés húzódott.

Dr. Kasza Ferenc

Madárfészkeket elfoglaló mezei poszméhek (*Bombus agrorum*)

1992. április 25-én vörösbegyfészket találtam 3 tojással. A fészek függőleges partoldalban, általam korábban készített kis üregben épült. 29-én ellenőriztem a fészket, amely ekkorra teljesen kitöltötte az üregget. Amikor hozzáértem, darázsúgás hallatszott a felduzzasztott mohából készült fészkekbélés közül, ahonnan ki is repült egy poszméh. Ekkor már 5 tojása volt a vörösbegynek. A bélést visszanyomkodtam a helyére és a tojásokat is visszahelyeztem, bízván abban, hogy a darázs nem régen rongálta meg azt, és a vörösbegy nem hagyta még el. Május 1-én ismét ellenőriztem a fészket, amelyet újra felduzzasztva találtam. A darázs most is volt a bélés között, a tojások száma 5 volt. Most már bizonyos voltam abban, hogy a fészek elhagyott, ezért azt eltávolítottam, hogy annak a helyére egy másik fészkelhessen.

Ez időszakban ettől a helytől nem messzire, egy általam kivésett út-

parti fatönkben egy széncinege fészket szintén elfoglalta a poszméh. A felduzzasztott fészkbélés alatt 6 tojás volt, de a fészekben már a darázsoknak is volt egy építménye. Bizonyos, hogy az itteni fészkefoglalás is akkor történt, amikor a cinege még nem kotlott. Ez látható volt a tojások mennyiségén.

A harmadik, amelyet szintén elfoglalt a poszméh, egy ökörszem fészke volt. Ez is egy általam erdei pajzsika töve alá készített üregben volt azzal a különbséggel, hogy ebben nem voltak tojások. Játékfészkek voltak, és amikor a poszméh elfoglalta, teljesen betömte annak bejárati nyílását a felduzzasztott fészkbéléssel, úgy építette bele saját „fészket”.

Varga Ferenc

Újabb kakukk- (*Cuculus canorus*) gazda a Medves vidékén

Az elmúlt 30 év folyamán a vörösbegyeken kívül még 13 más madárfaj fészkeiben találtam kakukktojást vagy -fiókat. A gazdamadarak száma az 1993-as évben ismét egy fajjal gyarapodott. Ez a faj az erdei szürkebegy (*Prunella modularis*). A fészket 1993. április 4-én a Mátra-szeléhez tartozó Gesztenyész árokban, dűlőútparti gyökerekre építve találtam, a két tojás mellett egy kakukktojás is volt benne. A szürkebegy egyszínű zöldeskék tojása mellett lévő kakukktojás piszkosfehér alapon, a vastagabbik végén világosbarnán körben pettyezett volt. Itt ismét bebizonyosodott tehát, hogy a kakukktojás sok esetben egyáltalán nem hasonlít a gazdamadár tojásaira! Példa erre az is, hogy több mint 10 vörösbegy-fészkekben találtam egyszínű, világoskék kakukktojást, de hasonló színű tojást találtam barátka poszáta és egy sisegő füziké fészkeiben is. Igaz, e két utóbbi elhagyott volt, míg a vörösbegy elfogadta a tojásaitól színre nagyon is eltérő kakukktojást.

Varga Ferenc

Fészkefosztogató tövisszúró gébics (*Lanius collurio*)

1993. május 21-én a Medves-hegység keleti peremén, egy bokros birkalegelőn lévő horpadás oldalában cigány-csaláncsúcs fészket találtam 1 tollasodó fiókával. Másnap ismét arra jártam és ekkor láttam, hogy a csaláncsúcs fészke fölötti gyalogbodzakórón egy tövisszúró gébics hím ül. A két szülőmadár kétségbeesetten röpködött a gébics körül, és hallatták vészhangjaikat. A fészkekhez érve láttam, hogy abból már hiányzik a fióka. Ezek szerint a gébics nem egyszerre, hanem több napon át járt oda és fosztotta ki, szedegette a fiókákat. Egyik ismerősöm említette, hogy szintén megfigyelte, amikor a tövisszúró gébics az ágon lévő tövisre szúrt egy madárfiókát.

Varga Ferenc

FAUNISZTIKA

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) 1993-as adatai a Hortobágy északi részéről

A tágabb értelemben vett Észak-Hortobágy és csatlakozó területei (Ohat, Margita, Bogota, Szandalik, Darassa, Görbeháza környéke, Kecskés, Cserepes, Máta, Vókonya, Kisszeg stb.) mindig gazdagabbak voltak fészkelő és vonuló-kóborló valamint telelő és nyaraló ragadozómadár-fajokban, Az említett pusztákon egy kis szerencse segítségével egy év során csaknem valamennyi, hazánkban eddig előfordult fajjal lehet találkozni. E területek különös értékét adja tehát az, hogy a 30–35 lehetségesen előforduló fajból 20–25 évente csaknem mindig megmutatkozik, 6–10 pedig rendszeresen, illetve szórványosan költ is. E gazdagság oka a vidék változatos, erdőssztyepp-jellege és táplálékbojósége: nagy ürgekolóniái, valamint zárt foltjai, peremterületei többé-kevésbé extenzív agrikultúráinak szapora pocokállománya.

A fentieket is illusztrálva a következő pusztaiölyv-megfigyelésekhez rendre említem az ugyanakkor, ugyanazon pusztarészen látott egyéb ragadozómadár-fajokat.

- Június 15.**
- Szandalik-puszta, 2 pd. (Mellétünk egerészölyv 2 pd; héja 1 pd; szirti sas, juv., 1 pd; parlagi sas, juv., 1 pd; pusztai sas – *Aquila nipaliensis orientalis* – 1 pd; barna rétihéja 3 tojó pd, melyek egyike vakítóan fehér tarkó- és vállfoltokkal tűnt ki; kabasólyom 2 pd és kék vércse 1 pd.)
 - Darassa–Postahát, egy igen fakó színezetű pd. (A környéken még egerészölyv 2 pd; parlagi sas 2 juv. pd; barna rétihéja – igen vén tojó – 1 pd.)
 - Hadházi-erdő, egy igen fakó pd. (A közelben kerecsensólyom 1 ad. pd. és kabasólyom 1 pd.)
 - Juhosháti erdő, 1 pd. (és kerecsensólyom is 1 pd.)
- Június 22.**
- Darassa–Postahát, két igen fakó pd. (Nem messze tőlük 1 frissen szárnyra kelt kerecsensólyom-fióka.)
- Június 25.**
- Papegyházi-erdő, egy igen fakó pd.
- Július 5.**
- Nyírőlapos fölött 1 pd.

Július 29.

- Szandalik-pusztá, 2 pd. (A közelben barna rétihéja tojó 3 pd; vörös vércse 3 pd.)
- Nagy-kácsa (Tiszaüregi hullámtér), 2 pd. (Ugyanitt egerészölyv 2 pd; héja 1 pd; rétisas 1 ad. pd.)
- Ohati-erdő, 1 pd. (és egerészölyv 2 pd.)
- Nagy Kecskés-pusztá, 2 pd. (Ugyanitt egerészölyv 4 pd; barna rétihéja 3 tojó pd; vörös vércse 3 pd.)
- Hadházi-erdő, 3 pd. (Ugyanitt egerészölyv 4 pd; parlagi sas 2 pd; barna rétihéja, tojó, 1 pd; kerecsensólyom 1, igen változatos tollazatú, csaknem fehér tarkójú, mellű, farkú pd; vörös vércse 2 pd.)
- Papegyházi-erdő, 3 pd. (Ugyanitt egerészölyv 2 pd; kékes rétihéja, hím, 1 pd; kerecsensólyom 1 pd; vörös vércse 2 pd.)

A pusztai ölyvek közül a két, egész nyáron itt időző, igen fakó példány a legvilágosabb színű volt mindazokból, melyeket valaha is láttam a Hortobágyon.

Fintha István

A fenyvescinege (*Parus ater*) és a kormosfejű cinege (*Parus montanus*) ugrásszerű állománynövekedése az Aggteleki-karszton 1993-ban

Tízegynéhány éve kísérem figyelemmel, elsősorban középhegységeinkben, a különféle énekesmadárfajok állományváltozásait. Ezen időszak alatt többször észleltem azt, hogy „mintha az idén több lenne a hegyi fakusz vagy a sisegő füzike”, mint az előző években. Természetesen ezek a terepen szerzett tapasztalatok, megérzések igen sok esetben helytállóak, azonban nagyfokú szubjektivitásuk eredményeként nehezen használhatók. Ezért is tartom fontosnak az Állományfelmérő Szakosztály (ÁSZ) pontszámlálási programját, illetve a revírtérképezéssel történő állománybecslési módszert. Ezen metodikák alapján szerzett adatok önmagukkal (évről-évre) összevethetők, objektívak.

Fentiek alapján merem megállapítani azt, hogy az 1993-as esztendőben az aggteleki karsztvidéken az előző 6 évhez képest nagyságrenddel több fenyves- és kormosfejű cinege fészkel. Mindkét faj elsősorban a telepített erdei és lucfenyveseket részesítette előnyben.

1993-ban a kormosfejű cinege mint fészkelő faj az előző évekhez képest 3–4-szer nagyobb számban került elő. Családjait idősebb szub-

montán bükkösben és gyertyános-tölgyesben is megtaláltam. Alátámasztja feltevésemet az a tény is, hogy a karsztvidék mellett működő Bódva-völgyi madárvonulás-kutató táborban ezidáig (1987-től) egyetlen kormosfejű cinegét sem fogtunk, míg az idén 27 példány került kézre.

A fenyevescinege ez évben gyakorlatilag minden erdőtípusból és nagyon nagy számban került elő. Az említett fenyevesek mellett a szubmontán bükkösökben, gyertyános-tölgyesekben, cseres-tölgyesekben, sőt a melegkedvelő és a molyhos tölgyesekben is fészkeltek.

Horváth Róbert

Üstökös réce (*Netta rufina*) fészkelése a szegedi Fehér-tón

1992. május 14-én Mészáros Csaba látott egy üstökös réce tojót a XI. tóegységen. Május 23-án ugyanitt végeztünk megfigyelést Puskás Lajossal. Eközben vettem észre egy üstökös réce hímét. A madár tőlünk 400 m-re a nyílt vízben úszkált, közben le-lebukva táplálkozott. Rövid idő múlva csatlakozott hozzá egy barátréce (*Aythya ferina*) hím és egy cigányréce- (*Aythya nyroca*) pár is. Mintegy fél óra múlva az üstökösréce tojó is megérkezett ide. Ekkor az üstökösrécepár az előbbiektől különvált és együtt táplálkoztak. Negyedóra elteltével egymás mellett úsztak be a nádasba. Másnap Puskás Lajos ismét látta őket. Június 14-én a tojót 7 fiatallal, majd július 14-én 5 fiatallal ugyanezen a tavon újra ő figyelte meg. Tudomásom szerint ez volt az üstökös réce első bizonyított fészkelése e területen.

Dr. Kasza Ferenc

Vízirigó (*Cinclus cinclus*) a Duna-parton

1993. december 7-én Alsógödnél a Duna-parton madarásztunk Büki József társaságában. Téli récefajok megfigyelésére mentünk a Duna-partra, ahol egy vízirigó jelent meg előttünk. A madár nem volt félénk, így néha 10–12 m-re megközelíthettük nyílt terepen is. A sekély kavicssos vízbe sokszor belegázolt, ugyanúgy viselkedett, mintha egy hegyi patak mentén láttuk volna. Fokozatosan dél felé tartott. Havas, jeges idő volt, a kisebb patakok be voltak fagyva, ezért kerülhetett ez a madár a Duna-partra. Eddig még nem hallottunk róla, hogy ezt a fajt Magyarországon nagyobb folyóknál megfigyelték volna.

Horváth Gábor–Gerard Gorman

Csicsörke (*Serinus serinus*) decemberi előfordulása

1993. december 17-én a soproni evangélikus temetőben csicsörkét láttam. A madár a szokatlan időpont ellenére sűrűn hallatta jellegzetes hívogatóját, s énekének egyes strófáit is ismételte. A megfigyelés idején enyhe, tavaszi idő volt. Ugyanitt november 3-án és 9-én 15, illetve 1 pd-t láttam. Sopron környékén, a Kis-Tómalmon november 10-én 7 pd-t figyeltem meg, több száz tengelic társaságában, Sopron területén február 16-án láttam.

Homor Péter

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*) fészkelési kísérlete Kőröstetetlenen

Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megye határán, a Kőröstetetlen és Tószeg települések között található füves pusztán – EM-száma 49 – 1993. május 18. és 5. között négy alkalommal figyeltük meg egy fakó rétihéja-pár nászrepülését és feltételezett fészkelési kísérletét. A nászrepülés során gyakran leszálltak az aszály miatt szárazon álló szikes mocsár növényzetébe. A feltételezett fészkelési kísérlet másik bizonyítéka, hogy a repülő tojó lábaival fészekanyagot szállított. A térségben évek óta 2–3 pár hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) fészkel. Feltételezhető, hogy a fészkelési kísérlet a térség kiszáradása miatt hiúsult meg, mert emberi zavarást nem tapasztaltunk. Az első megfigyeléskor német vendégeink is jelen voltak, a további észleléseket Demeter István és Drozd Attila tagtársakkal végeztük.

Urbán Sándor

Kék galamb (*Columba oenas*) vonulási napja Dinnyésen

1993. október 6-án hajnalban libahúzást ellenőriztem a Dinnyési Fertőn. Napkelte után fél órával É–D-i irányban 240 kék galamb szállt el a tó fölött. Az ezt követő órában újabb, 100–300-as csapatok követték egymást. Aránylag magasan, tömött csapatban húztak a galambok. Összesen 1340 pd-t sikerült megszámolnom. Mindegyik csapat a Fertő fölött szállt el. Egy 70-es csapat egy darabig észak felé haladt, majd leszálltak a kukoricatarlóra.

Fenyvesi László

Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*) megfigyelése

1993. szeptember 12-én, október 16–17-én és 23–25-én a Mátrában Fallóskút községben és annak közvetlen környékén többször is megfigyeltem egy fenyőszajkót táplálékkeresés közben. Feltehetőleg ugyanazt a példányt láttam minden alkalommal. A madár egy kb. 1 km²-es területen mozgott.

Kelen Balázs

Pásztormadár (*Pastor roseus*) előfordulása Farmoson

1993 május 16-án a farmosi szikes legelőn lévő marhakarámoknál 21 seregély (*Sturnus vulgaris*) társaságában egy pásztormadarat figyeltem meg. A madár nagyon nyugodtan viselkedett, ennek köszönhetően mintegy 50 percig gyönyörködhattunk benne. A madarat a megyei szervezetünkönél vendégeskedő német barátaink Gert Damhs, Johann Haeks, Ludwig Bendt, Evald Meybohn Ursula és Uwe Peterson vették észre. Megyei szervezetünk tagjai közül Varga József és Vidra Tamás volt jelen.

Urbán Sándor

Gulipánok (*Recurvirostra avosetta*) késői előfordulása a Dunán

1993. november 20-án Esztergomnál a Duna-parton 2 táplálkozó példányt figyeltem meg. A tájat hótakaró borította, és kb. –5 °C-os hideg volt. A madarak szemmel láthatóan jó kondícióban voltak. Amikor a sekély vízben alvó egyik példányt felriasztottam, minden nehézség nélkül átrepült a Duna túlsópartjára. Dankasirályok és két seregély között táplálkoztak a parton.

Vasuta Gábor

Apácalúd (*Branta leucopsis*) előfordulása a devecseri Széki-tavon

1993. november 3-án két öreg példányt figyeltem meg a devecseri Széki-tavon tőkés récék (*Anas platyrhynchos*) társaságában. A madarakat a nádszegélytől 40–50 m távolságból láttam, minden takarás nélkül. Minkor észrevettek, kinyújtott nyakkal, feszülten figyeltek, majd DNY-i irányba elrepültek. Féltékenyen viselkedtek. Utána a környező tavakat is végignéztem – sőt másnap ugyanezt a tavat is –, de sajnos az apácaludakkal már nem találkoztam.

Vasuta Gábor

Adatok a réti tücsökmadár (*Locustella naevia*) elterjedéséhez

A hazai madártani irodalom évekig mint ritka, s elsősorban a különböző reliktum-jellegű élőhelyek fészkelőjeként kezelte e fajt. Az utóbbi években egyre több helyről jelezték előfordulását, ezért célszerűnek látszik a Somogy megye déli területeiről származó megfigyelési adatok összefoglalása is.

(A megfigyelési adatok éneklő példányokra vonatkoznak.)

1986. május 6.	Komlódsi legelő, vizes-sásos területen 2–3 pd.
1986. május 12.	Komlósd-Péterhida, hasonló élőhelyen 2 pd.
1990. május 23.	Barcsi TK., sásos-nádtippanos irtásban 1 pd.
1990. május 25.	Barcsi TK., magasfűvű erdőszéleken 2 pd.
1991. május 22.	Kálmánca, gyótai erdő, erdőirtásban 2–3 pd.
1991. június 11.	Barcsi TK., 6-os út menti erdőszéleken 2 pd.
1991. június 21.	Heresznye Dráva-part, füves-sásosban 1 pd.
1992. május 2.	Heresznye Dráva-part, u.ott 1 pd.
1992. május 2.	Bélavár, füves-sásos területen 1 pd.
1993. május 4.	Lakócsai Alsó-erdő, zsombékos-sásosban 1 pd.
1993. május 8.	Barcsi TK., felhagyott, gazos tómederben 2 pd.
1993. május 15.	Barcsi TK.–Középrigóc, fenyő erdőszéleken 1 pd.
1993. május 22.	Középrigóc, fenyővel beültetett irtásban 2 pd.
1993. június 2.	Középrigóc, hasonló területen 2 pd.
1993. június 20.	Barcs-Jamina, fenyő erdőszéleken 1 pd. (júniusban folyamatosan szól; Selyem J. szóbeli közl.)

A megfigyelési adatok szerint, a jellegzetes élőhelyeken kívül (pl. zsombékos-magasságos területek), az egészen száraz irtásokon, véghasznált területeken is előfordul a tücsökmadár. Talán legérdekesebbek a barcsi-közép-rigóci előfordulások, itt rendszeresen erdeifenyővel beültetett irtásokon észleltem a madarakat (1993. május 2-án egyikük pl. erdeifenyőn énekelt).

Bár fészket nem találtam, a réti tücsökmadarat a felsorolt élőhelyek rendszeres költőfajának tekintem, mivel a nyári hónapokban akár naponta hallható egy-két éneklő példány.

Fenyősi László

Ritka ragadozó madarak megfigyelései a Jászkarajenői füves puszták Európai Jelentőségű Madárélőhelyen

1993. május 18-án a Kőröstiménai pusztán – amely a fenti terület szerves része – egy vadászó vándorsólymot (*Falco peregrinus*) is megfigyeltünk. A madár viselkedéséből nem lehetett arra következtetni, hogy emberi környezetből szabadult volna.

1993. május 31-én ugyanebben a térségben Haraszthy László és Kállay György társaságában egy pusztai sast (*Aquila nipalensis*) figyeltünk meg. A madarat földön ülve vettük észre világos, fakó színei alapján. Nagyon nyugodtan viselkedett, csak amikor kb. 200 méternyire voltunk tőle, akkor repült fel. Azonosítása, a jó látási viszonyoknak és a közeli megfigyelésének köszönhetően, nem okozott nehézséget.

Urbán Sándor

Holló (*Corvus corax*) fészkelése a Sághegyi Tájvédelmi Körzetben

1992 nyarán figyeltem fel először a Sághegy kráterében és annak környékén megjelenő hollópárra. Látogatásaik egyre szaporodtak, míg nem 1993. január végén fészeképítéshez láttak, szorgalmasan hordták a fiatal nyárhajtásokat. Ennek ellenére a fészket csak később sikerült felfedezni, mert amíg a közelben tartózkodtam, oda be nem szálltak. Ugyanilyen óvatosan viselkedtek a kotlás és az etetés alkalmával is. Az áprilisi kirepítés után, májusban találtuk meg Góczán Józseffel a fészket. A fészek a fokozottan védett területen, a főkráterben egy K-i kitettségű, 50 m magas, teljesen függőleges sziklafal kb. 20 m magasan lévő párkányán épült. A hollópár 3 fiókát röpített és azóta is rendszeresen megjelenik a TK-ban és környékén.

Mihók András

A pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) újabb szatmár-beregi adatai, 1993.

Utalva a *Madártani Tájékoztató* 1993. évi 2. számában (32–33. o.) megjelent adataira, az alábbiakban az 1993. évi megfigyeléseimmel folytatom a sort:

Augusztus 3.	Csengersima erdőfoltos határa fölött 3 fakó színezetű pd.
Augusztus 9.	Csaroda–Beregdaróc közti erdők-legelők fölött 3 pd.
Augusztus 22.	Barabás, Kaszonyi-hegy fölött 3 pd.
Augusztus 27.	Kisar–Szatmárcseke közti legelők fölött 2 pd.
Szeptember 11.	Tiszabecs, Tisza-ártér fölött 1 pd.

Fintha István

Kis légykapó (*Ficedula parva*) előfordulása az Alföldön

Madarunk tipikusan hegyvidéki faj lévén, alföldi adatai csaknem kivétel nélkül vonulásbeliek. Ilyeténképp síksági előfordulásairól is keveset olvashatunk, újabb megfigyelései még gyérebbek. Hadd bővítssem azokat az alábbi kettővel!

1986. május 3-án a debreceni Guth erdejének egy tölgyes erdőrészletében figyeltem meg egy éneklő hím példányt.

1993. szeptember 11-én Tiszabecsen, a Tisza kis, határmenti mellékfolyója, a Batár partjait kísérő fűzesének víz felőli bozótsaiban csendben vadászgatva vonult egy hím pd.

Fintha István

Jeges réce Zebegénynél

1994. január 29-én társaimmal megfigyelést végeztünk a Zebegény–Szob Duna-szakaszon. A zebegényi vasútállomással szemben található sziget északi végénél 10 jeges récére lettünk figyelmesek. Állványos távcsővel megfigyelve őket egy hímet is észrevettünk, amely mindig a csapat elején mozgott. Délután, visszafele jövet a madarakat már nem láttuk a területen.

Bajor Zoltán–Békési Eszter–Juhász Imre

A kis kormorán (*Phalacrocorax pygmaeus*) előfordulása és költőterülete a volt Csehszlovákiában és a szomszédos országokban

A cikk angol nyelven a *Biológia* folyóiratban jelenik meg. Magyar vonatkozásai miatt a szerző összefoglalóját adjuk közre.

A cikk elején a szerző bemutatja a Közép-Európában igen ritka faj költőterületét, illetve részben a telelési helyeit is. A populáció egyik része (különösen a fiatal madarak) a kirepülés után a költőhelytől északra vonul. Ezeket az egyedeket lehet megfigyelni Közép-Európa területén őszi, téli és tavasszal.

A volt Csehszlovákia területéről csak 6 adat ismert, ezek abban a monográfiában találhatóak, amit Hudec, Černý és munkatársai (1972) állítottak össze. Azóta csupán egy adat vált ismertté. Mošanský (1992) egy példányt figyelt meg Senné Természetvédelmi Területen Ináčovce

és Blatná Polianka között (Mihalovce járás, Kelet-Szlovákia) egy halastórendszeren, melyet 1970-ben építettek. Az elmúlt 20 évben a terület egyre nagyobb lett, és jelenleg több mint 700 ha vizes területet foglal magába. Az első újkeletű kiskormorán-megfigyelések 1983-ból (március 22., 2 pd.) és 1987-ből (április 3., 1 pd.) származnak. Gyakrabban fordult elő 1992-ben, amikor a Senné-i halastavaknál az április 30. és július 1. közötti időszakban többször megfigyelték őket, a legtöbbet (7 pd.) június 8-án. A szerző cikkében ismerteti a szomszédos országok – Lengyelország, Németország, Ausztria és Magyarország – megfigyelési adatait. Különösen a magyarországi adatokat részletezi. Rámutat, hogy a kis kormoránok Szlovákiába a Duna és a Tisza mentén jutottak el. Térképen mutatja be az előfordulási helyeket Csehországban és Szlovákiában.

A második fejezetben a szerző összefoglalja a faj ismert magyarországi költőhelyeit a múlt századtól (az utolsó múlt századi költőhely 1860–70-ben a Nagyecsed falu közelében lévő mocsarakban volt, ÉK-Magyarországon), azután az e századi első költőhelyet 1963-ban, 1964-ben és 1969-ben az ország déli részén, a Körösnél és a Tiszánál. Az utóbbi években a kis kormorán a Kiskörei-víztárolónál és a hortobágyi halastavaknál költött 1988-ban, 1990-ben és 1991-ben. Ez a populációs nyomás ugyancsak megfigyelhető volt Kelet-Szlovákiában, ahol egy pár a Senné Természetvédelmi Területen költött. 1992. május 26-án találtak egy fészket 5 tojással vegyes gémtelen szürke gémel, bakcsóval és nagy kócsaggal együtt. Sajnos a költés nem volt eredményes, mivel június elején egy filmes és egy gyűrűzőcsoport illegálisan dolgozott a területen és megzavarta a költést. 1992. június 11-én a fészket tojások nélkül találták, és az öreg madarak is elhagyták a telepet.

A madarak számának a változását tükrözi a madarak előfordulása azokon a területeken, ahol a század elején a megfigyelések száma csökkent. Egy kisebb beáramlást észleltek az 1960-as években, egy másikat az 1980-as évek elején. Különösen gyorsan nőtt Magyarországon a megfigyelések száma, de Ausztriában is. A magyarországi költésen kívül Olaszországban (Berg és Samwald, 1989; Tucker és Heath, 1992), majd Kelet-Szlovákiában is fészkeltek. E költések összefüggésben vannak a populáció növekedésével és az újonnan létrejött gémtelen kialakulásával. A szerző részletesen tárgyalja a Senné Természetvédelmi Területen és Iňačovce halastavainál végzett megfigyeléseket.

Stephan Dankó
(Mihalovce/Szlovákia)

EGYÉB

Megjelent a *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* újabb kötete!

Az ismert és szerte Európában rendkívül népszerű sorozat (szerkeszti Prof. Dr. Urs. N. Glutz von Blotzheim és Dr. Kurt Bauer) lassan a vége felé közeledik, jelenlegi 13. kötete az elmúlt év végén, három külön könyvben látott napvilágot (*I. Muscicapidae-Paridae; II. Sittidae-Laniidae; III. Corvidae-Sturnidae*). A megszokott kitűnő ábrákkal (viselkedésformák!), szonogramokkal, elterjedési és vonulási térképekkel illusztrált kötetek a korábbiakról már ismert felosztásban tárgyalják az egyes fajokat. A színes táblák (pl. szén- és kékcinege szárnyai, függőcinegék különböző korban) a madárgyűrűzőket is segítik, amikor a kor és az ivar meghatározására adnak bélyegeket. A szerzők mindenütt idézik a magyar (elsősorban faunisztikai) adatokat is, de ami a kötetekben lapozgatva nyomban feltűnik az az, hogy néhány kivételtől eltekintve hiányoznak a magyarországi mennyiségi adatok (fészkelő párok felméréseken alapuló becült száma). Kiderül az is, hogy – megint csak tisztelet a kivételnek – nincsenek specialistáink, akik elsősorban egyetlen fajjal foglalkoznak (mint pl. annak idején Koffán Károly az erdei pacsirtával), akik rendszeresen gyűjtenék és persze fel is dolgoznák a költségbiológiai, vonulási, táplálkozási és a viselkedéssel kapcsolatos saját és a munkatársaktól bekért adataikat. A *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* kötetei tehát nemcsak gazdag ismeretanyaggal szolgálnak a hazai madarászok számára, de rengeteg ötletet is nyújtanak arra nézve, mit és hol érdemes kutatni és vizsgálni ahhoz, hogy egy adandó alkalmalmmal a jelenleginél több adatot szolgáltatthassunk bármely összefoglaló munka számára.

S. E.

Rendellenes színezetű madarak a Hortobágyon

1. *Melanisztikus tövisszúró gébics (Lanius collurio)*

1993. augusztus 21-én és 22-én a Nagyvíván–Tiszaörs közút mellett, egy napraforgótábla szélén egy rendkívül sötét színű tövisszúró gébics-et láttam. A barnásfekete madár távolabbról nézve egyszínűnek tűnt,

még a szélső farktollai sem mutattak világosabb árnyalatot. Kb. 20 m-re megközelítve és távcsővel figyelve viszont a fejtetőn, a tarkón és a to-roktájon halvány harántsávokat vettem észre. A madarat idei fiatalnak határozom meg.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a nagyobb testű madarak között nem ritkák a sötét színváltozatok. Egerészölyv, barna rétihéja, fácán gyakrabban, míg darázsölyv, kígyászölyv, pusztai ölyv kivételes, ritka esetben kerülnek elénk sötét („fekete”) színekben. Énekesmadarak kö-zött ezzel szemben a fehér (leukizmus, albinizmus) és a sárgás (flaviz-mus) színeltérések a gyakoribbak, melanizmust 25 évi megfigyelői idő-szak alatt most észleltem először.

Húsz évvel ezelőtt, 1973-ban Fintha István érdekes megfigyelést publikált a *Búvár* c. lapban egy szokatlan bélyeget (fehér szárnytükröt) viselő debreceni tövisszúrógébics-populációról. A most látott melanisztikus hortobágyi példánnyal kapcsolatban kikértem az ő véleményét, és több, a Hortobágyot járó madarász-kollégát is faggattam, láttak-e már ehhez hasonlót, de mindegyikiük nemleges választ adott.

2. Nagy kócsag (*Egretta alba*) különös színezete

1993. július 24-én a Kunkápolnási-mocsár Nagy-Darvas fenék nevű részén figyeltem a sekélyre apadt vízben és a hínármezőn mozgolódó madarakat. Egy közelre gázoló nagy kócsagot a leshelyemtől alig 10–20 m-ről fotózhattam is. Már a teleobjektíven át feltűnt, hogy ez a madár egészen furcsa színösszetételű. Az adult, még sok dísztollat hor-dó példány lába teljes hosszában élénkpiros volt, csőre pedig teljesen fekete. Szeme és a felső csőrkéva töve között feltűnő, világoszöld fol-tot viselt. A tavon ugyanekkor mutatkozó többi kócsag sötét lábú és sárga csőrű volt, egyikük sem mutatta az ismertetett „piros-fehér-zöld plusz fekete” színegyüttest.

1991 őszén egy német megfigyelő levelet írt és fotót küldött egy, a Fényes-tavon (Hortobágy) általa észlelt, piros lábszínű, még dísztollas hátú nagy kócsagról, de a távoli képen az egyéb részletek csak igen gyatrán láthatók. Elképzelhető, hogy ez a furcsa színekombináció nem is olyan ritka jelenség, csak a mély vízben gázoló madarak piros lába ál-talában nem látszik, avagy a viszonylag félénk kócsagokat többnyire nagy távolságból szemlélik a madármegfigyelők.

Dr. Kovács Gábor

Adatok a kék galambok (*Columba oeneas*) költésbiológiájához

A Karancs-hegy környékén 10–12 pár költ rendszeresen. Varga Ferenc tapasztalatai, illetve fészkelési adatai szerint 1–1 párnak évenként 5 esetleg 6 költése is lehetséges a szakirodalomban leírt 3–4 költés ellenében. Kiválasztottam egy olyan költőterületet a Kápolna-hegy ÉNy-i oldalán, ahol egymáshoz közel 3 fészkelésre alkalmas odú is van. Ezeket úgy alakítottam ki, hogy könnyen ellenőrizhetők legyenek. 1993-ig rendszeres költések ellenére is csak egyszer, 1988-ban sikerült a kék galamb sorozatköltését megfigyelni. A közbeeső években a költések folyamatosságát egyéb károsítások mellett a lódarazsak fészekodó-foglalásai (július-augusztusban) is jelentősen befolyásolták. Az alábbiakban közlöm a négyes költéssorozat időrendjét.

I. költés

1988. április 20. 2 tojás, kotló madár, kiszáradt, igen idős, belülről üreges bükkfában 2,8 m magasan.
Az odú belvilágának átmérője 38 cm.
1988. május 11. Két tollasodó fióka.

II. költés

1988. június 13. 1 pelyhes fióka + 1 záptojás (újra használta az odúját).

III. költés

1988. július 16. 2 tojás, kotló madár, idős bükkfában, fekete harkály vájta odúban 5,5 m (50 m-re az első odújától).
1988. augusztus 8. 2 tollas, rövid farkú fióka.

IV. költés

1988. augusztus 8. 2 tojás, kotló madár (az első odúban költött ismét).
1988. szeptember 1. 2 tokos fióka.
1988. szeptember 15. 2 tollas, kifejlett fióka.

1988-ban a 3. odú mindvégig üresen maradt.

Rozgonyi Sándor

Hibrid réce (*Netta rufina* × *Aythya ferina*) előfordulása a szarvasi halastavon

1993. április 10. és 17. között a Szarvas mellett elhelyezkedő Horváthpusztai-halastavaknál egy feltehetőleg üstökös réce × barátréce hibridet figyeltünk meg. A madarat megpillantáskor üstökös réce hímnek határoztuk, majd amikor alaposabban szemügyre vettük, egymás után tűntek fel a nem szokványos bélyegek: kékesszürke csőr a piros he-

lyett, a begy fekete része nem húzódott fel a tarkóig, az üstök és a fej matt színe. Ekkor már tudtuk, hogy nem típusos üstökös réce hímet látunk. A madár 38 barátrécével együtt mozgott, ezeknél jól láthatóan nagyobb volt. Reptében felülről üstökös récéhez hasonlított a széles, világos szárnycsíkkal, alulról teljesen barátréce volt, mivel hiányzott a sötét has két világos folttal. Az alakja és a fehér oldala viszont üstökös récét mutatott. Végül arra az elhatározásra jutottunk, hogy ez csak egy üstökös réce és barátréce hibrid lehet. Egy hétig tartózkodott a madár a területen mindig a barátrécecsapattal. Rajtunk kívül még két madarász látta, akik szintén úgy vélekedtek, hogy valószínűleg hibrid.

Oláh János–Majoros Gergely

A Bódva-völgyi természetvédelmi és madárvonulás-kutató tábor eredményei (1993)

A hetedik esztendeje megrendezett tábor 1993. augusztus 16.–november 14. között működött az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságának támogatásával és a Gömör-Tornai Helyi Csoport szervezésében. Az összesen 111 résztvevő, valamint a meghívott iskoláscsoportok nemcsak a madárgyűrésben, hanem a nemzeti park természetvédelmi fenntartási munkáiban is részt vettek.

A madarak befogásához átlagosan 300 fm. függönyhálót, valamint ragadozó madár befogására alkalmas hálókat használtunk. Munkánk során 71 faj 6107 egyedét jelöltük meg.

A táborban 100 pd. felett gyűrészt fajok:

Széncinege	299 pd.
Kék cinege	418 pd.
Őzlapó	127 pd.
Ökörszem	184 pd.
Fekete rigó	120 pd.
Vörösbegy	1368 pd.
Barátka	873 pd.
Fitisz füzike	140 pd.
Csilpcsalp-füzike	418 pd.
Szürkebegy	263 pd.
Mezei veréb	144 pd.
Zöldike	120 pd.
Süvöltő	123 pd.
Erdei pinty	144 pd.
Citromsármány	290 pd.

A táborban jelölt érdekesebb madárfajok:

Kormosfejű cinege	27 pd.
Hegyi fakusz	20 pd.
Karmazsinpirók	1 pd.
Bajszos sármány	10 pd.

Ezúton köszönöm meg minden résztvevő és különösen a gyűrűzésvezetők munkáját, egyben továbbra is várom csoportok (gyűrűzésvezetővel) jelentkezését az 1994. évi táborsorozathoz.

Horváth Róbert

Műanyagszálon fennakadt kisörgébcis- (*Lanius minor*) fióka

1993. július 11-én Kardoskút határában egy kisörgébcis-fészket találtam, amit az erős szél lesodort az úttestre. A fészekből közeledtemre egy teljesen tollas, fejlett fióka próbált kimenekülni, de a fészektől nem volt képes elszabadulni. A jobb lábára egy műanyag szál volt csavarodva, ami már régóta ott lehetett, mivel az a lába teljesen meg volt dagadva. A fészekanyagot megvizsgálva arra figyeltem fel, hogy a csésze majdnem teljesen ilyen műanyag szálakból épült, s ez okozta a fióka vesztét.

Bőhm András

IV. Tövisszűrő gébcis (*Lanius collurio*) gyűrűző- és kutatótábor

1993-ban is megrendeztük sajobábonyi táborunkat, két részben (június 18–26., illetve július 18.–augusztus 1. között). A madarak befogásához 12 db 12 m-es függönyhálót használtunk. A táborban kiemelt feladat volt a szárnytükrös gébcis vizsgálata, illetve az adult madarak egyedi színesgyűrűs jelölése. A gyűrűzőmunka eredménye 46 fajból 578 jelölt példány, melyek között 203 tövisszűrő gébcis volt.

Vizslán Tibor–Belencsák László–Zombor Barna

Kotló tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) hímek

Eddigi megfigyeléseink szerint mindig csak a tojók ülték a tövisszúró gébics fészekaljakat. 1993-ban két esetben sikerült megfigyelni, amikor a hímek ülték a tojásos fészekaljakat. Így május 27-én Gadnán, és május 30-án Sajóbábonyban, 3, illetve 4 tojásos fészekaljon ült a hím. A megfigyelések ideje alatt még nem voltak teljesek a fészekaljak. Ezek az esetek feltehetően csak alkalmi jellegűek és a kotlás idejében számottevő részt nem jelentenek.

Vizslán Tibor–Belencsák László

(A szerkesztő megjegyzése: a szakirodalom szerint alkalmilag a hím is kotlik (Makatsch: *Die Eier der Vögel Europas*), ugyanezt Glutz és Bauer (1993) tagadják (*Handbuch der Vögel Mitteleuropas*)).

Éjszakai fecskerabló Bakonycsernyén

Édesanyám házában ebben az évben kb. 30 pár molnárfecske (*Delichon urbica*) költött. A fészkek az eresz alatt sorakoztak. 1993-ban valamelyik bagolyfaj egyik példánya rákapott a fecskékre. A madár mindig nagyon óvatos volt, csak villanyoltás után jelentkezett. Amikor a ház elcsendesedett, megjelent és a fészkekhez repült. A fecskefészkeket vagy kilyukasztotta, vagy teljesen leverte, a benne lakó fecskét pedig elvitte. Egyszer megfigyeltük unokatestvéremmel, Turi Józseffel, amikor éjjel 1-kor csapott be az eresz alá. Kaparását tisztán lehetett hallani. Az utcai lámpa fényében alulról fehér szárnya jól látszott. Szárnyfesztávolságát 50–60 cm-re becsültük. Amilyen gyorsan jött, úgy el is ment. Akármennyire igyekeztünk elriasztani – többször elzavartuk –, volt olyan időszak, hogy minden éjszaka megjelent, sőt néha egy éjszaka többször is. Augusztusban már nem volt mindennapos vendég, ritkábban jött.

Turi Péter

Torz csőrű tőkésréce- (*Anas platyrhynchos*) fiókák

A dinnyési Fertőn 1993. május 26-án egy barna rétihéja kotló tőkésréce tojót zsákmányolt. A fészket is feldúlta, csak két tojás maradt épen. A megmaradt tojásokat kotló alá helyeztem. A kelőben levő emb-

riók június 3-án egész nap kopogtatták a tojást. (A kelés megkönnyítéséhez feleségem rendszeresen nedvesítette a tojásokat már az előző napokban is.) A fiókák végül is elhaltak a tojásban. Meglepődve láttuk, hogy kikelésüket megakadályozta papagájszerűen begörcbült csőrük, mely előbb-utóbb mindenképpen pusztulásukat okozta volna.

Fenyvesi László

Szomorú sorsra jutott pusztai ölyv (*Buteo ferox*) a Hortobágyon

A nagyiváni Sároséri kanyarban jártam 1993. szeptember 7-én madármegfigyelő és botanizáló úton. A Sarkad-csatorna partján találtam rá a madárra. A pünkösdi nagy vihar kidöntött két nyárfát, azok ütötték agyon. Megszédülve a vízbe is beleeshetett (tollazata azt mutatta). Már múmia volt. Számottevő eső azóta nálunk nem esett, harmat sem keletkezett a szokatlanul aszályos nyáron. Az egyik vízügyi dolgozó segített a fák alól kiszabadítani a tetemet. Víz alá az első árasztáskor került, csak rövid ideig, mivel tollazata teljesen ép volt. Itt lehetett vadászó- és megfigyelőhelye, mert a tavasszal és a nyáron többször is láttam a fákon üldögelni. Dr. Jánossy Dénes csontvázgyűjteményben tudta már csak hasznosítani.

Tölgyes Lászlóné

Felhívás!

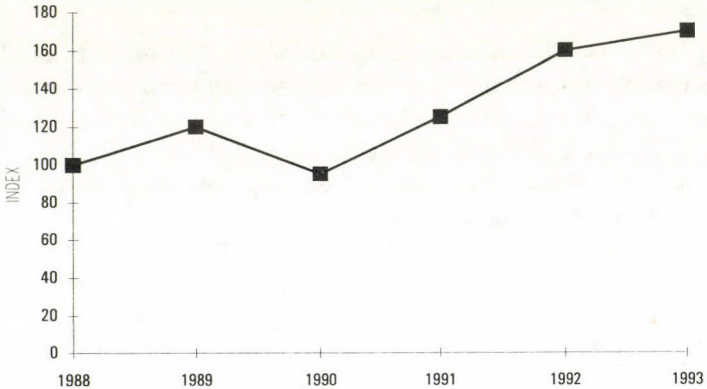
A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület országos programja: Dán-rendszerű énekesmadár-pontszámlálás

Egyesületünk 1988-ban országos programot indított elsősorban a hazai énekesmadarak állományváltozásának nyomon követésére. Ezen pontszámlálási program segítségével fontos és eddig ki nem mutatott madárállomány-változásokat kaphatunk – ha vannak ilyenek – és ezekről tájékoztathatjuk természetvédelmünket (faj- és élőhelyvédelmi programok kidolgozása stb.).

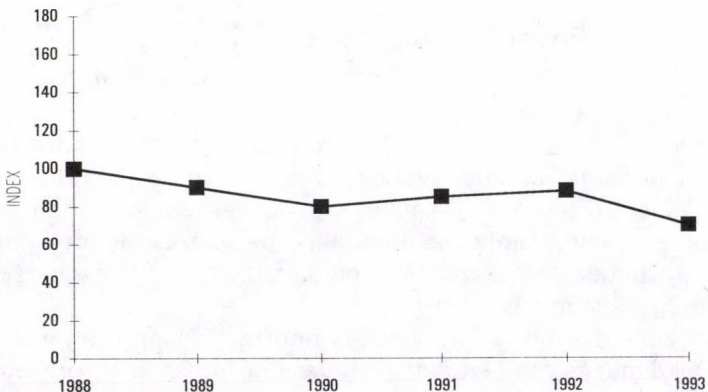
A módszer viszonylag egyszerű és nemzetközileg is elterjedt. A dániai első alkalmazás óta Nyugat- és Kelet-Európa számos országában alkalmazták, így nemzetközi szinten is összehasonlíthatók hazánk adatai.

A mellékelt ábrákon két fajnak az állományváltozását ábrázoltuk. Az indexek a fajok relatív állomány nagyságának becslésére szolgálnak mindig két év adatait viszonyítva egymáshoz. Látható, hogy a citromsármány esetében az utóbbi 2-3 évben jelentős növekedés tapasztalható, míg az erdei pintynél fokozatosan csökkenő tendencia van.

Citromsármány (*Emberiza citrinella*)

Erdei pinty (*Fringilla coelebs*)

A program a felhívás első megjelenése (*Madártani Tájékoztató* 1988/1–2. sz.) óta jelentősen módosult, bővült, ezért szeretnénk Tagtársaink figyelmét újból felhívni erre az évi egyetlen korán kelést igénylő fontos vizsgálsorozatra.

A program munkamódszere

Jelöljünk ki egy területen (nyílt vízfelület kivételével bárhol) 20 felállási pontot. A pontokat jól láthatóan rögzítsük a terepen pl. fák festésével, vagy ha erre nincs lehetőség, akkor térképen, térképvázlaton, hogy a felvételeket a pontszámlálást követő években is ugyanazokon a pontokon végezheszük el. A szomszédos pontok egymástól mért távolsága zárt biotópok (erdő) esetében legalább 200 m, nyílt élőhelyeken (nádas, rét) 300 m legyen. Az így kapott teljes útvonal hossza kb. 4, illetve 6 km lesz. Egy útvonal kijelölésénél törekedjünk arra, hogy azt egyfajta élőhelyen belül helyezzük el, és a pontok semmiképpen se eszenek két élőhely (pl. erdő és rét) határára.

Egy-egy ponton pontosan(!) 5 percig álljunk és jegyezzük fel az összes látott vagy hallott (éneklő) madarat max. 100 m-es távolságon belül. Nem kell felírni az átrepülő, a területen biztosan nem fészkelő, valamint a 100 m-nél messzebb levő madarakat.

A felmérés időhatárai

A felmérés időpontja minden évben május 1–20. között van. Egy útvonal felmérését a megadott időhatáron belül bármikor, de az esetleges megelőző évhez képest max. 7 nap eltéréssel végezhetjük el. Mivel a legtöbb madárfaj a kora reggeli órákban a legélénkebb, napfelkelte után fél órával már kezdhetjük a munkát, de azt be kell fejeznünk legkésőbb délelőtt 10-ig. Esős, szeles, ködös időben semmiképpen se számoljunk! Az eredményeket minél hamarabb, de legkésőbb augusztus 31-ig juttassuk el a programvezetőkhez.

A felmérhető, felmérendő fajok

A program legfontosabb területe az énekesmadarak állománybecslése. Ezen kívül a módszer alkalmas sok más territóriumtartó faj (pl. galambalkatúak, harkályalkatúak, szalakótaalkatúak), sőt egyes partimadarak (bíbic, nagygodá) felmérésére is. Nem alkalmazható ragadozó-, nyílt vízben fészkelő vagy telepesen fészkelő fajok esetében.

A beküldés módja

Minden ponton az észlelt madarak számát párokra átszámítva (pl. 1 éneklő hím = 1 pár, 1 fészek = 1 pár, 1 élelmet hordó tojó = 1 pár, 1 kirepült család = 1 pár, hím tojó együtt = 1 pár stb.) tüntetjük fel. Ezen kívül minden ponton rögzíteni kell az élőhely kódját is:

- 1 nádas
- 2 rét, legelő, esetleg elszórt fákkal vagy bokrosokkal
- 3 mezőgazdasági területek, szántók, ugarok, ill. erdei tarvágások
- 4 szőlősök, gyümölcsösök, kertes lakott területek
- 5 lombos erdő és vegyes erdő ahol a lombos fák aránya nagyobb, mint 50%
5A – fiatal, cserjeszintű erdő
5B – záródott erdő
- 6 tűlevelű és vegyes erdő ahol a tűlevelű több, mint 50%
6A – fiatal, cserjeszintű erdő
6B – záródott erdő

Kérjük a felvétel időpontját, a községhatárt és a megfigyelő nevét is feltüntetni.

A rendszertani sorban latin hatbetűs kóddal történő beküldés csak ajánlott; lehet magyar névvel tetszőleges sorrendben is, azonban a táblázatos formát kerüljük!

Az adatokat a következő címre kérjük: *Böhm András–Szinai Péter, Énekesmadár-számlálási program, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 1121 Budapest, Költő u. 21.* (Természetesen a programmal kapcsolatos bármilyen probléma vagy kérdés esetén is rendelkezésre állunk ezen a címen.)

A módszer lényege:

- Erdős vagy nyílt területen egy útvonal
- Hús megfigyelési pont 200, illetve 300 méterenként
- Egy területbejárás május 1–20. között
- Minden látott vagy hallott madár feljegyzése (az 5 perces időhatáron belül)
- A madarak párokra történő átszámítása
- Az élőhelykódok feltüntetése
- Az adatsor beküldése augusztus 31-ig

Ne feledd: Évente csupán egy reggel munkájával hozzájárulhatsz egy fontos természetvédelmi program megvalósításához!

Böhm András–Szinai Péter

Néhány szót az RTM programról

Az Állományfelmérő Szakosztály nevében is szeretettel köszöntöm a *Madártani Tájékoztató* olvasóit. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület jó néhány programja közül ezúttal a ritka és telepesen fészkelő madárfajok monitoring programját szeretném bemutatni.

De mi is a „monitoring”? Idegen szó, mely állományfelmérést jelent. Ez éppúgy vonatkozhat fészkelő, mint átvonuló madárfajokra is. Egy szóval minden olyan tevékenység, mely valamely faj, vagy fajcsoport állományviszonyainak megállapítását eredményezi.

Az RTM célja a Magyarországon fészkelő madárfajok állományának felmérése, illetve állományváltozásainak évről-évre történő nyomon követése. Elsődlegesen a ritka, veszélyeztetett és a telepesen fészkelő madárfajok felmérését céloztuk meg. Azonban más faj, fajcsoport is felmérhető az ország bármely területén.

Az RTM módszertanát tekintve viszonylag egyszerű, de jó faj- és területismeretet igényel. A fajok mennyiségi felmérésére segítségünkre van egy ún. UTM-hálózat, mely az országot $2,5 \times 2,5$ km-es négyzethálóra bontja. A területek beazonosítása ezután már a térkép segítségével történik. Az állománybecsléseket a territóriumtérképezés módszerével végezzük el, melynek eredményeként a vállalt területre vonatkozó értékeket kapunk minden felmért fajra. Ezeket a mennyiségeket kell a jelentőlapra felvezetni és a szezon végén megküldeni a Központba.

Az adatok számítógépre történő felvitele az egyesület központjában történik, melyhez egy kidolgozott számítógépprogram áll a szakosztály rendelkezésére. Az adatok feldolgozása e program segítségével valósítható meg, mely már az első két év után megkezdődött. Ezek országos mértékű állományadatokat még nem adnak, de jól összehasonlíthatók az egymást követő években történt állományváltozások. Ezt természetesen csak azokon a területeken tudjuk elvégezni, ahol 1992–93-ban is történt felmérés. A cél természetesen az, hogy az ország minél nagyobb területén legyenek olyan tagtársak, akik az ország legkülönbözőbb részein bekapcsolódnak a programba.

Várjuk az érdeklődőket és kérjük mindazok jelentkezését, akik szívesen vállalkoznának akár fajok, fajcsoportok, akár egy-egy terület felmérésére. A programhoz szükséges térképeket, módszertani leírást és jelentőlapokat a Központ biztosítja. A jelentkezéseket várja: *Szimuly György, MME Állományfelmérő Szakosztály, 1121 Budapest, Költő u. 21.*

Szimuly György

TARTALOMJEGYZÉK

Bajor Zoltán–Békési Eszter–Juhász Imre: Jeges réce Zebegénynél....	25
Bőhm András: Műanyagszálon fennakadt kisörgébics- (<i>Lanius minor</i>) fióka.....	31
Bőhm András–Szinai Péter: Felhívás! A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület országos programja: Dán-rendszerű énekesmadár-pontszámolás.....	33
Debreceni Örs–Drozd Attila–Urbán Sándor–Vidra Tamás: Adatok a teelő kékes rétihéják (<i>Circus cyaneus</i>) viselkedéséhez.....	14
Fenyősi László: Adatok a réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>) elterjedéséhez.....	23
Fenyvesi László: Kék galamb (<i>Columba oenas</i>) vonulási napja Dinnyésen.....	21
Fenyvesi László: Költési eredmények a Dinnyési Fertőről (1993)	4
Fenyvesi László: Torz csőrű tőkésréce- (<i>Anas platyrhynchos</i>) fiókák.....	32
Fintha István: A pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>) újabb szatmár-beregi adatai, 1993.	24
Fintha István: Kis légykapó (<i>Ficedula parva</i>) előfordulása az Alföldön.....	25
Fintha István: Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>) 1993-as adatai a Hortobágy északi részéről.....	18
Fintha István–Szabó Anikó: Barázdabillegetők (<i>Motacilla alba</i>) nagyobb mozgalma Debrecen város belterületén 1993 őszén	11
Haraszthy László: Egy felhagyott szőlőültetvény madárvilága	7
Homor Péter: Csicsörke (<i>Serinus serinus</i>) decemberi előfordulása.....	21
Horváth Gábor–Gerard Gorman: Vízirigó (<i>Cinclus cinclus</i>) a Duna-parton	20
Horváth Róbert: A Bódva-völgyi természetvédelmi és madárvonulás-kutató tábor eredményei (1993).....	30
Horváth Róbert: A fenyvescinege (<i>Parus ater</i>) és a kormosfejű cinege (<i>Parus montanus</i>) ugrásszerű állománynövekedése az Aggteleki-karszton 1993-ban	19
Kalivoda Béla: Adatok az erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) táplálkozásához	14
Dr. Kasza Ferenc: A gulipánok (<i>Recurvirostra avosetta</i>) és az országút	16
Dr. Kasza Ferenc: A nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos maior</i>) fészekrablása.....	15
Dr. Kasza Ferenc: Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) kései és rendhagyó fészkelése.....	6
Dr. Kasza Ferenc: Üstökös réce (<i>Netta rufina</i>) fészkelése a szegedi Fehér-tón	20

Kelen Balázs: Fenyőszajkó (<i>Nucifraga caryocatactes</i>) megfigyelése ..	22
Kotymán László: Adatok a telelő réti sasok (<i>Heliaetus albicilla</i>) táplálkozásához	10
Dr. Kovács Gábor: Havasi lilék (<i>Eudromias morinellus</i>) fürdése	13
Dr. Kovács Gábor: Rendellenes színezetű madarak a Hortobágyon ...	27
Mihók András: Holló (<i>Corvus corax</i>) fészkelése a Sághegyi Tájvédelmi Körzetben.....	24
Oláh János–Majoros Gergely: Hibrid réce (<i>Netta rufina</i> × <i>Aythya ferina</i>) előfordulása a szarvasi halastavon	29
Rozgonyi Sándor: Adatok a kék galambok (<i>Columba oenas</i>) költésbiológiájához	29
Schmidt Egon: Dr. Keve Andrásra emlékezünk	3
Schmidt Egon: Megjelent a <i>Handbuch der Vögel Mitteleuropas</i> újabb kötete!	27
Stephan Dankó: A kis kormorán (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>) előfordulása és költőterülete a volt Csehszlovákiában és a szomszédos országokban	25
Szimuly György: Néhány szót az RTM programról	37
Tölgyes Lászlóné: Szomorú sorsra jutott pusztai ölyv (<i>Buteo ferox</i>) a Hortobágyon.....	33
Turi Péter: Éjszakai fecskerabló Bakonycseryén.....	32
Urbán Sándor: Fakó rétihéja (<i>Circus macrourus</i>) fészkelési kísérlete Kőröstetétlenen	21
Urbán Sándor: Pásztormadár (<i>Pastor roseus</i>) előfordulása Farnoson.....	22
Urbán Sándor: Ritka ragadozó madarak megfigyelései a Jászkarajenői füves puszták Európai Jelentőségű Madárélőhelyen	23
Urbán Sándor: Városi környezetben fészkelő füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>)	6
Varga Ferenc: Fészekfosztogató töviszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) ..	17
Varga Ferenc: Madárfészkeket elfoglaló mezei poszméhek (<i>Bombus agrorum</i>)	16
Varga Ferenc: Újabb kakukk- (<i>Cuculus canorus</i>) gazda a Medves vidékén.....	17
Vasuta Gábor: Apácalúd (<i>Branta leucopsis</i>) előfordulása a devecseri Széki-tavon	22
Vasuta Gábor: Gulipánok (<i>Recurvirostra avosetta</i>) késői előfordulása a Dunán	22
Vasuta Gábor: Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>) költése lucernatáblában, Apácatornán.....	13
Vizslán Tibor–Belencsák László: Kotló töviszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) hímek	32
Vizslán Tibor–Belencsák László–Zombor Barna: IV. Töviszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) gyűűző- és kutatótábor.....	31

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1994. július–december

2. szám

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
1121 Budapest, Költő u. 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

„A természet szolgálatában”

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Szerkesztette: Schmidt Egon
Szedő: Dohán Zsófia
Tördelőszerkesztő: Janca Ákos
Felelős kiadó: Péchy Tamás
Nyomda: Fv. Márton Miklós, MMV.94/023
Kizárólag belső terjesztésre!

**ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT A FEHÉR GÓLYA
VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben
a fehér gólya védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott
a magyar állomány!

MADÁRVÉDELEM

Egy mesterséges fészekodútelep költési eredményei 1990–1993

A hajdúsági erdőspusztákon 1986 óta programszerű madártani kutatásokat végzünk maradvány, természetközeli erdőállományokban. Projectünk egyik kutatási területe a Debrecentől K-re, mintegy 10 km távolságban elterülő 38 hektár kiterjedésű keményfa tölgy–kőris–szil ligeterdő.

Az erdőben 1989 őszén 50 odúból álló mesterséges fészekodútelepet létesítettünk, kiegészítve és pótolva az 1986-ban 25 odúból álló fészektelepet. Az akkor kihelyezett odúk nagy része néhány év alatt eltűnt vagy fészkelésre alkalmatlanná vált. A felújított odútelepen az odúk fából készültek, 90%-ban B típusúak. 12 odút kibővített röpnylással seregélyek számára helyeztünk ki. Az odúk telepítési magassága 2,5–5,5 m közötti, átlagmagassága 3,5 m. 1992 őszén a meglévő odúkat felújítottuk és 25 db új, B típusú odúval bővítettük. Így ténylegesen 75 fészekodú alkotta a telepet. Az odúk nagy része zárt, tölgyes állományba, kisebb része (mintegy 8 db) ligetesező erdőfoltba került, 15 odú a 38 hektáros erdő tölgyes fiatalos állományába került, ahol a faállomány egészségi állapota és kora nem tette lehetővé természetes odúk, üregek, harkályfészkek kialakulását.

Négy költési idény alatt a mesterséges fészektelep odúiban 8 madárfaj és egy védett kisemlős, a mogyorós pele telepedett meg. A fészkelő párok döntő részét széncinege képezte (48–73%), tipikus fészkelő a kék cinege, melynek aránya az egyes években alig változott (12–13%). Négy madárfaj évenként fluktuálva jelent meg az odútelepen: seregély (12–13%), barátcinege (2–13%), örvös légykapó (4–15%), vörösbegy (3%). 1993-ban két újabb madárfaj jelent meg a mesterséges odútelepen: a mezei veréb (4%) és a kerti rozsdafarkú (2%). Másodköltését csak a széncinegének és az örvös légykapónak észleltük. A kihelyezett odúk közel 60%-át foglalták el a fészkelő párok, ezenkívül a mesterséges odútelepen jelentős számban telepedett meg a védett mogyorós pele.

A mesterséges fészekodútelepen megjelenő fajok aránya
(1990, 1991, 1992, 1993-ban)

Faj	1990	1991	1992	1993
<i>Parus major</i>	17	22	17	22
<i>Parus caeruleus</i>	4	4	3	6
<i>Parus palustris</i>	3	–	1	1
<i>Erithacus rubecula</i>	–	1	–	–
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	–	–	–	1
<i>Ficedula albicollis</i>	–	3	1	7
<i>Sturnus vulgaris</i>	7	–	3	6
<i>Passer montanus</i>	–	–	–	3
<i>Muscardinus avellanarius</i>	3	8	10	12
Megsemmisült fészek	7	3	6	7
Üres odúk száma	10	16	13	18

Az általunk vizsgált 4 szezonban leggyakoribb költőfaj a *széncinege*. Összesen 78 fészek adatait értékeltük, amelyből 52 első, 2 másodköltés. A 4 év átlagában az első és másodköltések pontosan 2:1 arányban oszlanak meg. Az egyes éveket külön-külön figyelembe véve a másodköltések aránya 18,2% (1993) és 45,4% (1991) között váltakozik. A fészektelep meghatározó költőfaja, a széncinege költéseinek vizsgálatához három reprodukciós mutatót alkalmaztunk:

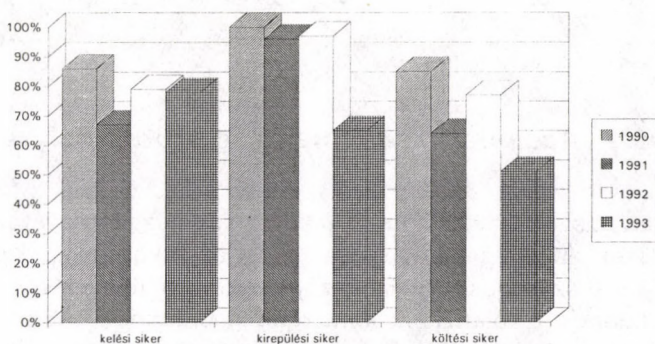
- kelési siker (kikelt fiókák és lerakott tojások számának hányadosa),
- kirepülési siker (kirepült és kikelt fiókák számának hányadosa),
- reprodukciós siker (kirepült fiókák és lerakott tojások számának hányadosa).

A széncinege-fészekaljak kelési, kirepülési és költési sikere évenkénti bontásban az első és másodköltések között lényeges különbséget mutat. Az első költések kelési sikere 67% (1991) és 85,7% (1990) között változik (1. ábra). A másodköltések esetében az 55% (1993) és a 80%-os (1991) adat jelenti a szélső értékeket (2. ábra). A kirepülési siker 3 éven keresztül az első költéseknél csaknem 100%-osnak bizonyult. 1993-ban az odútelepen – feltételezhetően predációs hatások miatt – jelentős fiókamortalitás történt, ez igen alacsony (65%) kirepülési sikerességet eredményezett. A széncinegeköltések közül döntő mértékben az elsőként lerakott fészekalj-szaporulat képezi az adott terület cinegepopulációjának utánpótlását.

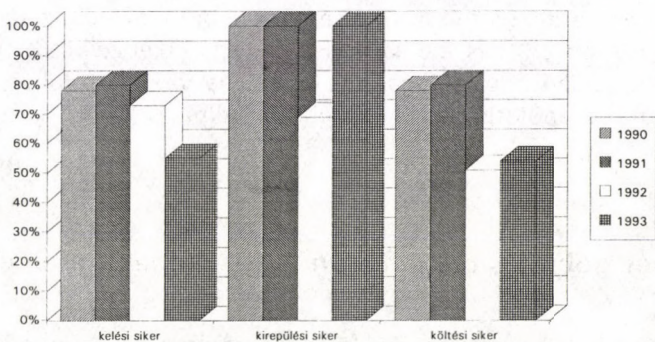
A másodköltések szerepe a populáció reprodukciójában erősen két-szerű. A fészkelő párok alig 30%-a hoz létre második fészekaljat, melyekben a lerakott tojásszám lényegesen alacsonyabb, mint az első költéseknél. A kelési veszteség után megmaradt néhány fióka felnevelése az általunk vizsgált párok esetében csak 1992-ben tért el a 100%-tól. A reprodukciós sikeresség (alacsonyabb tojás- és fiókaszám mellett) az

első és másodköltsékek között lényegesen nem változik (51–80%). A négy év átlagában statisztikailag értékelhető különbség az első és a másodköltsékek költési sikerében ($t=0,33$; $t_{10\%}=1,94$; $p<0,001$) szignifikánsan nem mutatható ki.

A mesterséges fészekodútelepeken költő madárpárok szaporulata a természetes fajutánpótlás folyamatában lényeges és tovább növeli a keményfa-ligeterdők biológiai és természetvédelmi értékeit. A mesterséges fészekodútelep a keményfa-ligeterdők legjelentősebb fészkelő madártársulásainak, az odúlakó fajoknak jelentős diverzitású állományát tartja fent. E fajok természetes populációdinamikai változásának kedvezőtlen irányát ellensúlyozva jelentősen hozzájárul a biológiai sokféleség megőrzéséhez.

1. ábra. A széncinege első költéseinek sikere 1990–1993

2. ábra. A széncinege másodköltségeinek sikere 1990–1993

Dr. Juhász Lajos–Vas András

Szalakóta (*Coracias garrulus*) különös pusztulása

1993. június 28-án a Jásziványt Jászkisérrel összekötő földút mellett elhelyezkedő tanyaépületnek még tetőzettel rendelkező részében barátaimmal egy elpusztult szalakótát találtunk. Alaposabb vizsgálódással sikerült megtudnom a pusztulás okát. A tetőzetről egy léc lógott le, belőle egy szeg állt ki, melynek végén ráragadt tollakat találtam a szalakóta fejtetőjéről. A szeg a madár koponyájának bal felén hatolt be, a szemgödör mögött, s az alsó csőrkéva belső oldalán hagyta el azt, a madár biztos pusztulását okozva. Utólag már nem lehetett rekonstruálni, hogy a szalakóta nekirepült-e a félhomályban a lelógó, masszívan támaszkodó lécnek, vagy az áthidaló gerendán ülő madárra zuhant-e rá a léc.

Ambrus Béla

Karvaly (*Accipiter nisus*) mentése szorult helyzetéből

A karvaly, zsákmányát üldözve lakott településeken esetenként nekirepül épületek ablakainak, üvegfalainak, s az ütközés néha pusztulását okozza. Ennek szerencsére ellenkezője történt 1993. november 1-én a Kömlői Általános Iskolánál. A kora reggeli órákban Ambrus Béláné és Kiss Jánosné technikai dolgozók az épület egyik dupla szárnyú ablaka közé szorult karvaly tojót találtak. A madár a kb. 1,5 m magas külső ablak felső harmadának nekirepülve azt betörte, s lecsúszott a két üveg közé, ahonnan kiszabadulni már nem tudott. A szorult helyzetéből mentett karvalyon érdekes módon külsérelmi nyomokat nem találtak, s szabadon engedése előtt is élénken viselkedett. Elképzelhető, hogy már a mentést megelőző napon fogságba esett, de vasárnap lévén senki sem tartózkodott az épületben, aki észlelhette volna.

Ambrus Béla

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészkének áthelyezése

1988-ban a Pest megyei Tóalmás községben az egyetlen gólyafészket erős vihar rongálta meg, fészkelésre alkalmatlanná vált. A tavasszal visszaérkező gólyák sikertelenül próbálkoztak a tatarozásával. Ellenőrzéseim során többször megfigyeltem, hogy az egyik madár a csonka

fészken, a másik a közeli akácfán tartózkodott. Ekkor támadt az az ötlet, hogy talán egy műfészek felszerelésével helyben tudnánk őket tartani. Komjáti Zoltán tagtársammal néhány óra leforgása alatt fémből 1200 mm átmérőjű fészekkosarat készítettünk, és a tóalmási tagtársak segítségével felszereltük azt a szomszédos, ép akácfára. A fészekkosarat szőlővesszőkötegekkel alakítottuk a megfelelő formára, majd szalmával kevert földdel béleltük. A könnyebb beszállás érdekében a fészek körül a zavaró ágakat lefűrészeltük. A gólyák azonban figyelemre sem méltatták az új fészket, továbbra is a csonka fára próbáltak építeni. (A régi fészek kb. 20 éves volt.) Ekkor egy rövid tanácskozás után kivágtuk a sérült fát. A tervünk sikerült, másnap már a mesterséges fészekben álldogáltak a gólyák. Azóta minden évben lakott a fészek, annak ellenére is, hogy 1988-ban a falu utolsó természetes tavát is lecsapolták. Problémát jelent viszont a közelben húzódó nagyfeszültségű távvezeték, 1983 óta 4 fiatal madár pusztult ott el. Javaslom legalább két oszlop szigetelését.

Kertész László

FAUNISZTIKA

1994-es fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről

A közölt adataink zömét a HNP déli pusztáin, továbbá a halastavak területén gyűjtöttük. Az északi, északkeleti körzet kívül esik a vizsgálódási körzetünkön, ottani költéseket csak néhány kiemelkedő jelentőségű faj (pl. pusztai ölyv, pásztorladár) esetében említünk.

Feketenyakú vöcsök (<i>Podiceps nigricollis</i>)	Kunkápolnás	1 pár
	H. Halastó	20–22 pár
	Magdolna	2 pár
Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps griseigena</i>)	Kunkápolnás	12–13 pár
	Csécsi-tó	2 pár
	H. Halastó	3–4 pár
	Kis-Jusztus	3 pár
	Fekete-rét	2–3 pár
	Magdolna	1 pár
Kis kárókatona (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>)	Akadémia tó	1 pár
	H. Halastó (2 helyen)	7–8 pár
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	H. Halastó	5–6 pár
	Kunkápolnás	1 pár

Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)	Kunkápolnás H. Halastó Zám Fekete-rét	30–40 pár 80 pár 2–3 pár 10–15 pár
Üstökös gém (<i>Ardeola ralloides</i>)	H. Halastó	7–8 pár
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	Kunkápolnás (4 telep) H. Halastó (5 telep) Fekete-rét	80–85 pár 140–150 pár 12–15 pár
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	H. Halastó (3 helyen) Kunkápolnás	15 pár 3–4 pár
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	Kunkápolnás H. Halastó	30–35 pár 80–100 pár
Batla (<i>Plegadis falcinellus</i>)	H. Halastó	6–7 pár
Kanalgém (<i>Platalea leucorodia</i>)	H. Halastó (2 telep)	250–280 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	Kunkápolnás Pusztakócsi mocsarak Zám Angyalháza, Szelencés H. Halastavak	80–100 pár 40–50 pár 20 pár 10–12 pár 80–100 pár
Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>)	Műfészekben	1 pár
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)	Nagyiváni-pusztá, Kócs Angyalháza Darassa Borzas Bombatér, Ecsezug, Tetves Zám Ágota	5–6 pár 1 pár 1 pár 3 pár 4 pár 3 pár 1 pár
Kék vércse (<i>Falco vespertinus</i>)	Déli és nyugati puszták Tiszaörs, Karcag, Nádudvar, Püspökladány	kb. 300 pár 120–150 pár
Haris (<i>Crex crex</i>)	Kunmadarasi-pusztá Zám	2 pár 1 pár
Kis vízcisibe (<i>Porzana parva</i>)	Becsült hortobágyi állomány	kb. 50 pár
Törpe vízcisibe (<i>Porzana pusilla</i>)	Kunkápolnás	8–10 pár
Pettyes vízcisibe (<i>Porzana porzana</i>)	Becsült hortobágyi állomány	30–35 pár
Túzok (<i>Otis tarda</i>)	Áprilisi számlálás	121 pd.
Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>)	Akadémiai-tó Borsós, száraz tározó	2–3 pár 1–2 pár
Széki lile (<i>Charadrius alexandrinus</i>)	Nagyszik	1 pár

Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	Becsült hortobágyi állomány	45–50 pár
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)	Dél-hortobágyi állomány	20–22 pár
Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>)	2 telep, a HNP-n kívül	35–36 pár
Fattyúszerkő (<i>Chlidonias hybrida</i>)	H. Halastó	140–150 pár
	Kis-Jusztus	10–15 pár
	Kunkápolnás	35–40 pár
Fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>)	Csak költés nélküli kóborlók	max. 40 pd.
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	Kunkápolnás	20–22 pár
	Kis-Jusztus	35–40 pár
	Nádudvar, Ser-zug	20–25 pár
	H. Halastó	2 pár
Szikipacsirta (<i>Calandrella brachydactyla</i>)	Szelencés	2 pár
	Borzas (ugaron!)	2 pár
	Kunmadarasi puszta	1 pár
	Nagyszik (költési időben éneklő hím)	1 pár
Kékbegy (<i>Luscinia svecica</i>)	Becsült hortobágyi állomány	70–80 pár
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	Dél-hortobágyi állomány	25–30 pár
Csíkosfejű nádiposzáta (<i>Acrocephalus paludicola</i>)	Délnyugati állomány	kb. 400 (éneklő hím)
	Keleti állomány	25 pár
Kis őrgébics (<i>Lanius minor</i>)	Becsült hortobágyi állomány	80–100 pár
Pásztormadár (<i>Pastor roseus</i>)	5 telepen fészket rakott (ebből 4 telepen sikeresen kiköltött)	kb. 800 pár 580–600 pár

Konyhás Sándor–Dr. Kovács Gábor

Hortobágyi megfigyelések a vadludak 1994. február–márciusi mozgalmáról

Az előző évi, szerény mértékű, kora tavaszi vonulást 1994-ben egy erősebb beözönlés követte, melyet tömegében csak az 1992-es rendkívüli vadlúdjárás múlt felül a maga 200 ezerre becsült állományával (l. *Aquila*, 99, 167–168.).

A mostani év viszont a fajösszetétel alakulása miatt is érdekes volt. Február közepéig a vetési ludak még feltűnően nagy hányadát alkották a csapatoknak, majd számuk ettől kezdve rohamosan csökkent és március közepére gyakorlatilag nyomuk veszett. (Más években a két gyakori vadlúdfaj nagyjából egyszerre hagyja el a pusztát.)

A vártnál is kevesebb volt a kislilik-észlelések száma, ezzel szemben meglepően sokszor bukkantak fel a vörösnyakú ludak, sőt apácalúd és rövidcsőrű lúd is szem elé került.

Megfigyeléseimet a HNP déli pusztáin, valamint Csécs, Halastó, Kecskés, Egyek–Pusztakócs, Tiszafüred térségében végeztem. A felsorolt területek mindegyikén találtam lúdtömegeket, de a legnagyobb gyülekezést a Nagyiván–Kunmadaras–Zám pusztákra kiterjedő, három hétig tartó tavaszi árasztás idézte elő. Itt hat különböző gócban mintegy 80 ezer példányt (90–95%-ban nagy lilik!) becsültem.

Adataimat a továbbiakban fajonként ismertetem.

Nyári lúd (Anser anser)

Ezen a télen folyamatosan voltak áttelelő példányok is. Február elejétől nagy csapatokban, sőt, már páronként is láttam. A későn jött nagy havat és hideget jól átvészelték. Legnagyobb mennyiségüket február végén 2100 példányra becsültem. Március közepére már csak az itteni állomány maradt, mely a fészkelő párokkal és az ivaréretlen fiatalokkal együtt kb. 900–1100-ra tehető.

Nagy lilik (Anser albifrons)

A januári, mintegy 4 ezres maximumot február végéig 55 ezerre becsült tömeg követte, melyek március közepéig tovább gyarapodtak, és számuk végül az egész Hortobágy viszonylatában elérte a 100–110 ezres mennyiséget. Ennek mintegy 80%-a az említett déli puszták természetvédelmi célú árasztását és környékét lepte el. Érdemes elgondolkodni rajta, hogy 1993 őszén, tehát ugyanebben a „vadludas szezon”-ban a hortobágyi maximum csupán 17 ezer pd. volt, amely arra enged következtetni, hogy az őszi és a tavaszi útvonalak között jelentős eltérés létezik.

Kis lilik (Anser erythropus)

1993 őszén 126 pd-os volt a legnagyobb, a Hortobágyon látott csapata. Az enyhe télben akadtak januári adatok (max. 6 pd.) is, de a kora tavaszi, nagy libatömegekben alig láttam. Csupán négyszer figyeltem meg, 1–9 pd. közötti mennyiségben. Várható, hogy más évekhez ha-

sonlóan március végi, április eleji átvonuláskor érinti nagyobb számban a halastavakat.

Vetési lúd (Anser fabalis)

Egész télen rendszeresen mutatkozott, létszáma a vadlúdcsapatokban elérte a nagy lilikének 40%-át is. Február közepén észlelt maximumát 18 ezer példányra tettem. Március elején-közepén szokatlanul hirtelen tűntek el.

Rövidcsőrű lúd (Anser brachyrhynchus)

A tavaszi mozgalom vadlúdjai között csupán egyszer, március 14-én mutatkozott. Ekkor 1 pd-t láttam a Nagyiváni-pusztán.

Apácalúd (Branta leucopsis)

Március 10-én láttam először 4 példányát a Nagyiváni-pusztá elárasztott részén. Két nap múlva Konyhás Sándorral 5 pd-t figyeltünk meg ugyanott. 12–13-án az MME Partimadár Munkacsoportja is megsejmlélt 4 pd-t, ettől a helytől alig pár száz méterre.

Húszéves itteni megfigyeléseim során ez volt a második dél-hortobágyi előfordulás.

Vörösnyakú lúd (Branta ruficollis)

1993 őszén, de különösen az 1993–94-es télen jó néhány alkalommal észlelték a balmazújvárosi és a debreceni megfigyelők a Hortobágy középső és keleti részein. A déli pusztákon csak március 8-án láttam az elsőket. Az ezt követő hét minden napján megfigyeltem 1–5 pd-os változó mennyiségben a nagy lilikek között.

1987-es őszi és 1989-es tavaszi adatai (Kunmadaras) óta ez a harmadik év, hogy a Hortobágy déli részein megfigyeltem.

Dr. Kovács Gábor

A vetési varjú (*Corvus frugilegus*) debreceni mozgalmái 1993–94 telén

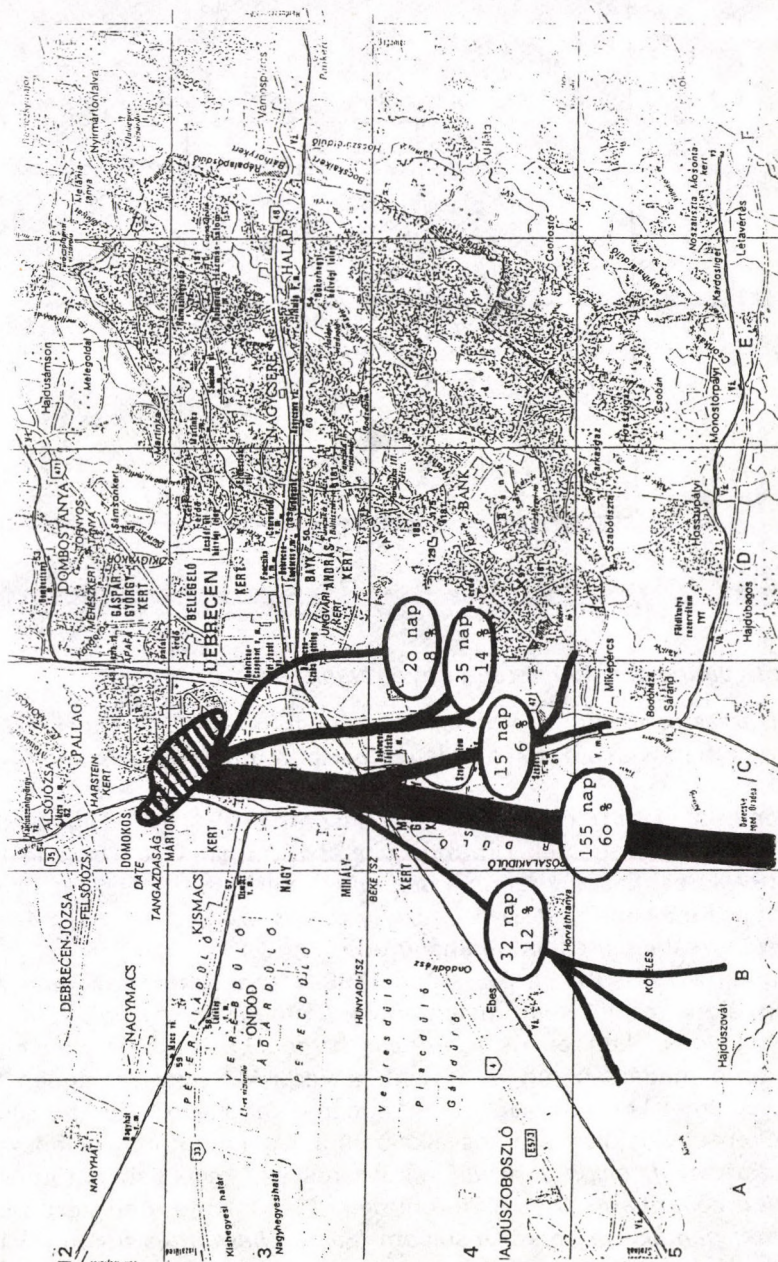
Rövid írásunk célja a vetési varjú e téli, debreceni mozgalmainak összevetése az 1992–93 telén leírtakkal (*Madártani Tájékoztató* 1993/2.).

Különös figyelmet érdemel a teelők egyedszámának markáns növekedése, míg az alvóhelyek, s lényegileg a táplálkozóterületek sem változtak, legfeljebb a megnövekedett varjútömeg újabb szántóterületekre terjedt szét táplálék után járva. Az alvóhelyre való esti behúzás ezért néha több „légifolyosón” történt (1. ábra). Az éjszakázóhelyekről való reggeli kihúzás és az alvásra való esti visszatérés időpontja, tartama a tavalyihoz hasonló volt (október: 6.00–8.00, illetve 16.15–16.50; november: 6.20–8.15, illetve 15.15–16.10; december: 7.00–8.20, illetve 14.20–16.00; január: 6.50–8.10, illetve 15.30–16.40 február: 6.30–8.00, illetve 16.30–17.30, s végül március: 6.00–7.30, illetve 16.30–17.30). 1993–94 telén a nappal a belvárosban maradó varjak száma a gyenge tél, a tartós, erős fagyok, valamint a hótakaró hiánya miatt nem volt több 4–5 ezer példánynál.

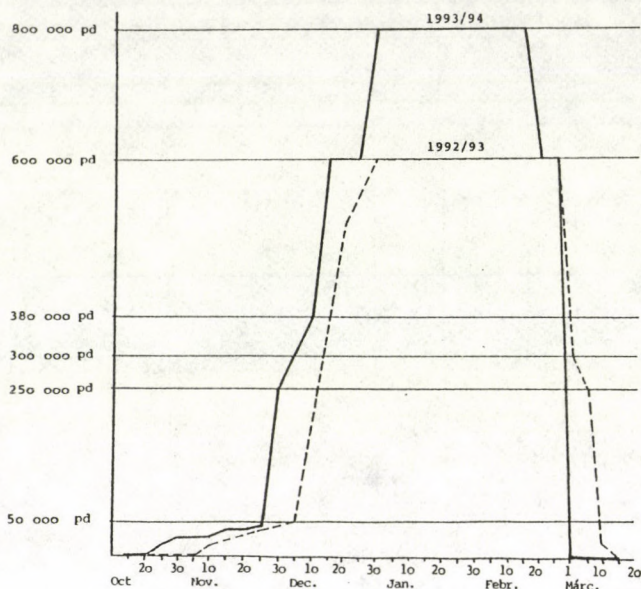
Az 1993–94-es téli debreceni vetésivarjú-mozgalmak főbb adatainak összefoglalása

1993.	október	12–21:	300–400 pd-ig
		22–25:	20 000 pd.
		26:	25 000 pd.
		27–31:	30 000 pd.
	november	1–14:	30 000–32 000 pd.
		15–26:	40 000–45 000 pd.
		27:	60 000 pd.
		28:	90 000 pd.
		29:	120 000 pd.
		30:	250 000 pd.
	december	1–2:	250 000 pd.
		4–7:	300 000 pd.
		8–9:	360 000 pd.
10–11:		380 000 pd.	
12–25:		600 000 pd.	
26–31:		800 000 pd.	
1994.	január	1–31:	800 000 pd.
	február	1–19:	800 000 pd.
		20–26:	600 000 pd.
		27:	100 000 pd.
	március	28:	50 000 pd.
		1–2:	3 000 pd.
		3:	2 000 pd.
		4:	4 500 pd.
		5–10:	1 000 pd.
		11–13:	500 pd.
		14:	60 pd.
		15:	9 pd.
	16:	8 pd.	

100%-nak véve a januári mennyiséget, a többi hónap tömegviszonyai a következőképp alakulnak: október: 1%, november: 6%, december: 66%, február: 87%, és március: 0,2% (2. ábra).

1. ábra. Az alvóhely és a táplálkozóhelyek közti útvonalak 1993–94 telén.

2. ábra. A vetési varjú mozgalmái az 1992–93-as és az 1993–94-es teleken, október 15. – március 15. között (pentádonként)

A napi varjúhúzásba keveredő egyéb fajok

Itt-tartózkodásuk során végig állandó társaik (az alvóhelyen is) a csókák. Relatív mennyiségük e télen decembertől márciusig tartósan közelítette a 0,5%-ot.

Októberben (1993) és február–márciusban (1994) gyakran csatlakoztak hozzájuk seregélyek (*Sturnus vulgaris*) és sirályok. Utóbbiakból legtöbbször (97%) dankasirály (*Larus ridibundus*) volt, gyakran százas nagyságrendben. Kevesebb volt az ezüstsirály (*Larus argentatus*, 3%), és vi-harsirály (*Larus canus*) csupán néhány pd.

Decemberben (1993) és januárban (1994) énekesmadarak rendszeresen gyűltek közjük: citromsármányok (*Emberiza citrinella*), zöldikék (*Carduelis chloris*), kenderikék (*Carduelis carduelis*), 3–15-ös csapatokban. Az apró madárság reggel és este a varjakkal tartott, minden biztonnyal védelmet keresve a fekete seregben a ragadozó madarak ellen. A környéken egyidejűleg számos alkalommal figyeltünk meg ilyeneket. A telető karvaly (*Accipiter nisus*) rendszeres itt, kevesebb a törpesólyom (*Falco columbarius*), és előfordul néha (bár telente többször) a héja (*Accipiter gentilis*), a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) és ritkán a vándorsólyom (*Falco peregrinus*) is. Ha ezek egyike is keresztezi a varjak útját, tömegesen űzőbe veszik és messze kergetik az erre tévedt ellenséget a vidékről. Ezért láthatnak biztonságot az erre szálló apróságok is.

Összefoglalva a megfigyeléseket megállapítható, hogy a vetési varjak debreceni tömege 1992–93 teléhez képest 1993–94 telére 25%-kal nőtt. *A város belterületén éjszakára összegyülekezők száma meghaladta az egymillió!*

Fintha István–Szabó Anikó

Sarlósfecske- (*Apus apus*-) adatok Debrecenből (1993)

A fészkelő párok száma jelentősen nem változott (mintegy 73 vagy több), legfeljebb áthelyeződések tapasztalhatók a tavalyi viszonyokhoz képest (*Madártani Tájékoztató* 1993/2.):

Bethlen u.	2 pár
Burgundia u.	6 pár
Csapó u.	4 pár
Darabos u.	1 pár
Dobozi ltp.	20 pár
Egyetem sugárút	10 pár
Egyetem	1 pár
Füredi u.	2 pár
Hortobágy u.	3 pár
Ispotály u.	4 pár
Jerikó u.	3 pár
Kandia u.–Klaipeda u.	1 pár + 1 pd.
Kohász-üdülő (Nagyerdő)	3 pár
Sumen u.	1 pár + 1 pd.
Szt. Anna u.	2 pár
Tocóskerti ltp.	3 pár
Újkerti ltp.	7 pár

Első érkezésként május 10-én a Bethlen utca, a Szt. Anna utca és a Tocóskerti-lakótelep fölött 1, 2, illetve 3 pár jelentkezett.

A fészkelőhelyeket elfoglaló madarak a költésidő egészében egyenletesen mozogtak, de néha a párok körül vendégmadarak jelentek meg. Ezek szerepére nem sikerült rájöttünk.

A szaporulatra vonatkozó számokra a Tocóskerti-lakótelepen tett megfigyeléseink utalnak. Itt a megjelent 3 pár hat madara társaságában július 17-től augusztus elejéig újabb 6–9 pd. vadászatott naponta. Augusztus elejétől már a város különböző pontjain rendszertelen csoportosulások voltak láthatóak, melyek sokféle helyről összeverődött fiókás felnőttek (augusztus 24-én max. 60 pd. a Tocóskertben) lehettek.

Ez év utolsóként megfigyelt előfordulásai: szeptember 2-án a Tocóskert-tér fölött 2 pd., szeptember 6-án a Sumen utca fölött 1 pd.

Fintha István–Szabó Anikó

Kísérjük figyelemmel az örvös galamb (*Columba palumbus*) városiasodását!

Ez a madár az 1800-as évek végén kezdett urbanizálódni Európa nyugati felén, és ma például a dániai és hollandiai városokban gyakori fészkelő. Hazánkban szintén vannak erre utaló jelek, és míg az emberi településektől távol élő örvös galambok óvatos, messziről menekülő madarak, a lakott területeken élő példányok meglepően szelídnek bizonyulnak. Budapesten egyebek mellett rendszeresen költ a Népligetben és a Margitszigeten, és ez az állomány, ami az emberhez szokottságot illeti, körülbelül félúton van a „vad” és a már teljesen az emberi közelséghez szokott példányok között. Utóbbira mind több példát találunk a Balaton mentén, ahol az örvös galamb viselkedése helyenként legfeljebb a balkáni gerlééhez vagy a házi galambéhoz hasonlítható. Legutóbb 1994. július 23-án a balatonkenesei zsúfolt strandon figyeltem meg, amint öreg (nyakörves) példányok minden félelem nélkül szálltak a földre az emberek között, vagy ültek az alacsony fák ágaira, mit sem törődve az alattuk járkáló, beszélgető emberekkel. Érdemes lenne minél több adatot gyűjteni az örvös galamb városiasodásáról, hiszen egy valószínű folyamat kezdetén vagyunk, és ezek a megfigyelések hasznos mérföldkövek lehetnek egy későbbi feldolgozás során. A *Madártani Tájékoztató* hasábjain örömmel adunk helyet a költési időszakból származó rövid, tényszerű megfigyeléseknek, de közöljük a Balaton menti, a korábbi évekből származó, a naplóból kiírt adatokat is.

Schmidt Egon

Keresztcsőrűek (*Loxia curvirostra*) Somogy megyében

1992. június 6-án az Iharos községtől keletre fekvő erdőkben végeztünk madártani megfigyeléseket. A délutáni órákban a falutól 5 km-re keleti irányban, egy égeresben figyeltünk fel a számunkra addig ismeretlen madárhangokra. Meglepetésünkre 1 hím és 1 tojó, valamint 3 fiatal keresztcsőrűt sikerült azonosítanunk. Az 5 madár egy darabig erdőfenyőkön tartózkodott, melyek szigetenként helyezkedtek el az égeres magasabban fekvő részein. Ezután átrepültek az égerfákra, és itt jóformán fáról fára költözött a család. Megfigyelésünket 10×50-es távcsővel, jó látási viszonyok között végeztük.

Horváth Zoltán–Nagy Tibor

Füleskuvik- (*Otus scops*-) megfigyelések

Fonyódligeten 1993. július 25–27. között a késő esti órákban (kb. 23.00) többször is hallottuk, amint két – feltehetőleg párban lévő – füleskuvik felelgetett egymásnak. A madarak egészen a kora hajnali órákig szóltak. A környéken kertek, sövények, szőlők, bokrosok és gyümölcsfák, valamint magas nyárfák, luc- és feketefenyők voltak.

Ugyancsak Fonyódligeten, de egy másik ponton 1993. július 29-ről 30-ra virradó éjjel hallottam a füleskuvikok hangját. Körülbelül 21.45-kor kezdtek szólni, és ezt – helyüket változtatva – körülbelül éjfélig folytatták. A környéken kertek terülnek el, sok épület, lakó- és hétvégi ház van.

W. Tabor

Apácaludak (*Branta leucopsis*) Apaj-pusztán

1994. március 27-én reggel a korábbi halastavak gátjáról vettem észre a libákat. A tavat a szomszédos csatornából szivattyúval töltik, a meder egy része víz alatt állt. A két apácalúd 13 nyári lúd társaságában a kissé emeltebb részen legelészett, ahol a víz csak a fű között csillogott. Nyugodtan tovább táplálkoztak, amikor a nyári ludak már valamennyien kinyújtott nyakkal felém figyeltek. Messziről keltek és ekkor a két apácalúd is nyomban követte őket. Kunszentmiklós irányába repültek el, majd körülbelül egy óra múlva újra láttam a magasban a vegyes csapatot. Fordultak egyet a tófenék felett, majd ismét a korábbi irányba repülve végleg eltűntek.

Schmidt Egon

Megfigyelési adatok az Óbudai- (Hajógyári-) szigetről

Az Óbudai- (Hajógyári-) szigeten 1993 októbere óta végzek rendszeres megfigyeléseket, minden héten kijárok a területre. A megfigyeléseket a K-1-es hídtól északra elterülő védett galériaerdőtől kezdve a sziget csúcsán keresztül a délre található Május 9. parkig végeztem. A szigeten eddig megfigyelt 83 fajból 11 olyant említenék, amelyek viszonylag ritka vendégnek számítanak a területen:

Északi búvár (<i>Gavia stellata</i>)	1993.11.19.	1 pd.
	1993.11.24.	1 pd.
Hegyi réce (<i>Aythya marila</i>)	1993.12.18.	1 pd.
	1993.12.28.	1 pd.
Füstös réce (<i>Melanitta fusca</i>)	1993.11.19.	8 pd.
	1993.11.24.	9 pd.
	1993.12.18.	1 pd.
	1993.12.28.	1 pd.
Fekete réce (<i>Melanitta nigra</i>)	1993.11.19.	3 pd.
	1993.12.18.	1 pd.
Nagy bukó (<i>Mergus merganser</i>)	1994.01.08.	1 pd.
	1994.01.30.	1 pd.
Kis bukó (<i>Mergus albellus</i>)	1993.11.24.	2 pd.
	1993.12.18.	7 pd.
	1994.02.23.	1 pd.
Erdei szalonka (<i>Scolopax rusticola</i>)	1994.03.23.	1 pd.
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)	1993.12.01.	1 pd. Dunai zátonyon
Szőlőrigó (<i>Turdus iliacus</i>)	1993.11.24.	kb. 100 pd.
Rozsdástorkú pityer (<i>Anthus cervinus</i>)	1993.12.01.	1 pd. Dunai zátonyon
Tüzesfejű királyka (<i>Regulus ignicapillus</i>)	1994.03.16.	3 pd.

Bajor Zoltán

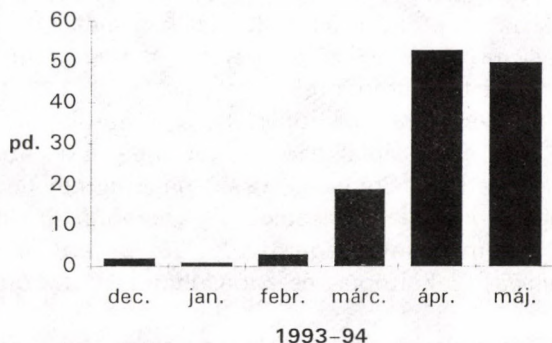
Hollók (*Corvus corax*) tavaszi tömeges megjelenése a dél-hevesi füves pusztákon

A holló a nyolcvanas években rendkívül ritka fészkelője volt a dél-hevesi füves pusztáknak. A helyzet a kilencvenes évektől kezdődően gyökeresen megváltozott. Az országos viszonyokhoz hasonlóan a területünkön is növekedett a fészkelő párok száma, de a változás a dél-hevesi részeken robbanásszerűen következett be. Az állomány az elmúlt évtizedbeli 1 párról 1994-re a megtalált fészkek és revírek alapján becslések szerint 8–10 párra emelkedett. A költések zöme nagyfeszültségű traverzeken épült fészkekben történt, s csak elenyésző mértékű a fákon való fészkelés.

Néhány éve már tradicionális táplálkozóhelynek számítanak a kömlői Sertéstelep és az ahhoz kapcsolódó hígtrágya-ülepítő mögötti döggutak. Míg az elmúlt években csak néhány holló látogatta rendszeresen azokat táplálkozás céljából, addig 1994-es tömeges megjelenésük – amely az egész dél-hevesi régióban észlelhető volt – óriási meglepetéssel szolgált. Az 1993. december 12-i 2 példányról 1994. április 16-ra 53 példányra emelkedett a döggutaknál táplálkozók száma, amely május elejéig alig változott (*l. ábra*).

Szinkron megfigyelési adatainkat összevetve április közepén reális becslések szerint 75–80 holló tartózkodhatott a dél-hevesi füves pusztákon, viszont közel 75%-uk nem költött a területen.

A hollók általában homogén csapatokat alkottak, de esetenként társultak hozzájuk táplálékkonkurens rokon fajok (szarka, szürke varjú, vétesi varjú), amelyekkel esetenként kemény harcot vívtak a táplálék megőrzése érdekében.

Hollók (*Corvus corax*) megfigyelt, maximális havi példányszáma a kömlői higrágya-ülepítőnél

Ambrus Béla

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) és gulipán (*Recurvirostra avosetta*) sikeres költése a Szolnoki Cukorgyári ülepítő-tavaknál

Először 1994. május 7-én észleltem 1 pár gulipánt a címben jelzett terület egyik lecsapolt taván. Mikor május 22-én ismét a területen jártam, a gulipánok mellett 1 pár gólyatöcst is megfigyelhettem. Az egyik gulipán ekkor kotlott.

Július 2-án visszatértem a területre, hogy meggyőződjek az esetleges költés sikerességéről. A gólyatöcspár mellett 2 fiókat figyeltem meg, azonban mivel a még pelyhes fiókák a nádszegélyben mozogtak, valószínű, hogy többen is lehettek. A parton a 2 öreg gulipánt és a 4 fiatal együtt figyeltem meg. Szerencsére ez idő alatt ezt a tőegységet nem töltötték fel, így e két ritka költőfajunk sikeresen költethetett. A kis terület egyébként rendkívül jelentős a limikolafajok számára a vonulás idején is, mivel a Tiszához közel van.

Vasuta Gábor

Ritkább ragadozómadár-előfordulási adatok a Déli-Bakony peremvidékéről

A vizsgált terület a Somló-hegy tágabb környékét foglalja magába, amely a Déli-Bakony lábánál és a Kemenesalja és Kisalföld találkozásánál található. A területre jellemzők a kisebb-nagyobb kiterjedésű, nem összefüggő erdőségek (főképp idős tölgyállományokkal), köztük nedves patakmedrek övezte rétek, irtásterületek, kaszálók, legelők (egy nagyobb kiterjedésű ürgés legelő, fás legelők), és nagy kiterjedésű, mezőgazdaságilag művelt termőterületek.

A fentiekből egyértelműen kitűnik, hogy a terület a ragadozó madarak számára megfelelő táplálkozó- és költőhelyekkel szolgál. A költőfajokra itt részletesen nem térek ki, csak megemlítem hogy a területen a következő fajok költenek: darázsölyv (*P. apivorus*): 3 ismert revír, héja (*A. gentilis*): 2 ismert revír, egerészölyv (*B. buteo*): gyakori költőfaj, réti sas (*H. albicilla*): 1 költőpár, és kabasólyom (*F. subbuteo*): 2 ismert revír.

Az alább közölt adatokból is látszik – az egyes fajok gyakoribb megfigyeléseiből –, hogy a terület eltartóképessége lehetővé teszi további ragadozómadár-fajok megtelepedését is. A területen potenciális költőfaj lehet a barna kánya, a békászósas, a kígyászölyv és a kerecsensólyom. Ezen fajok esetleges fészkelésére számítani lehet a közeljövőben!

Jelen publikációm célja azonban csak a vonulási adatok közreadása, mivel néhány év alatt a területen számos ritka faj volt megfigyelhető. A következő adatsor ezen megfigyeléseket mutatja be rendszertani sorrendben:

Vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>)	1993.09.25., Nemeshany, 1 ad. 1994.04.25., Somlószlós, 1 pd. 1994.05.16., Oroszi (falu felett), 1 pd.
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	1988.04.23., Nemeshany, 1 pd.
Gatás ölyv (<i>Buteo lagopus</i>)	1986.02.22., Lőrintei-tó, 2 pd. 1987.01.14., Ajka, Csingervölgy, 1 pd. 1991.11.25., Lőrintei-tó, 1 pd. 1992.12.23., Lőrintei-tó, 1 pd.
Parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	1993.04.16., Monostorapáti, 1 juv.
Békászósas (<i>Aquila pomarina</i>)	1994.03.23., Noszlop, 1 pd. 1994.04.15., Ferencmajor, 1 pd. 1994.04.18., Ferencmajor, 1 pd. 1994.04.29., Borszörcsök, 2 pd.
Fakó rétihéja (<i>Circus macrourus</i>)	1990.04.14., Nemeshany, 1 pd.
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)	1992.05.03., Lőrintei-tó, 1 hím 1992.05.08., Somlószlós, 1 tojó 1993.04.14., Nemeshany, 1 pd. 1994.04.29., Noszlop, 1 tojó

Megjegyzés: 1993-ban Apácatorna határában 2 pár sikeresen költött egy meghíusult költés után (*Madártani Tájékoztató* 1994/1.)

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*): csak 1993-ban van egy adata a devecseri Széki-erdőből. Azonban a faj számára megfelelő költő- és táplálkozóhelyek vannak a területen!

Halászsas (*Pandion haliaetus*): a megfigyelési adataim Nemeshany; Sárosfői-halastó, Ajka; Lőrintei-tó és Monostorapáti; halastótól rendszerek a tavaszi vonulási időszakokból. 1992. április 9-én a nemeshanyi Sárosfői-halastónál 3 példányt figyeltem meg együtt!

Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)	1983.08.25., 27., Lőrintei-tó, 1 pd. 1993.05.06., Ganna, legelő, 1 pd. 1993.05.08., Ganna, legelő, 2 pd. 1994.04.29., Lőrintei-tó, 1 pd.
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	1992.11.28., Lőrintei-tó, 1 pd. 1993.07.15., Borszörcsők, 1 adult tojó 1993.08.25., Noszlop, 1 hím 1993.08.26., Lőrintei-tó, 1 pd.
Kis sólyom (<i>Falco columbarius</i>)	1992.01.29., Oroszi, 1 pd. 1992.01.31., Noszlop, 1 pd. 1993.04.30., Nyírád, 1 pd. 1993.11.03., Devecser, 1 pd.
Kék vércse (<i>Falco vespertinus</i>)	1993.05.18., Apácatorna határában, 1 tojó

A fenti adatok saját megfigyeléseimen kívül tartalmazzák dr. Kaufman Gábor, Rapp Gábor (†), Garai Szabolcs és Tevely Richárd megfigyeléseit is, amelyek rendelkezésemre bocsátását ezúton is köszönöm.

Vasuta Gábor

Áttelelő kék galambok (*Columba oenas*) a Dunántúl nyugati részén

1993–94 telén áttelelő kékgalambcsapatot figyeltem meg a Kolontár község határában lévő Lőrintei-halastavaknál. A 27 példányból álló csapatot 1993. december 23-án láttam először a halastó közelében található kukoricatarlón (a Tízrendes-dűlőnél) táplálkozva és az ott lévő nagyfeszültségű vezetéken ülve. 1994. január 9-ig ezen a területen több alkalommal megfigyeltem madarakat. A Csabrendek határában található Hosszú-nyíresnél 1994. január 7-én magányos példányt figyeltem meg egy szántás fölötti villanyvezetéken ülve.

Vasuta Gábor

Csicsörkéék (*Serinus serinus*) januárban

1994. január 15-én a kiskörei Csikósi-legelő felett áthúzódó középfe-szültségű távvezetéken 6 csicsörkét figyeltem meg, melyek közül az egyik hím halkán énekelt. A megfigyelés napján az évszakhoz képest szokatlanul meleg volt, a déli órákban +15 °C-kal tetőzött a napi csúcshőmérséklet. Január 29-én a tarnaszentmiklósi Hamva-járási-dűlőn Borbáth Péterék 7 példányt láttak. Mivel a fajt az első megfigyelést megelőzően nem észleltük a területen, a csicsörkéék valószínűleg a január első felében Európa déli és középső részein uralkodó kora tavaszi időjárás hatására kezdték meg a vonulást.

Ambrus Béla

Adatok a csíz (*Carduelis spinus*) nyári előfordulásaihoz

1989. július 8-án a Barcsi Tájvédelmi Körzetben, a Rekettye-tó égeresében Selyem József 4–5 pd-t látott. 1993. július 28-án a csokonyavisontai zimonai erdőben, szintén égeresben láttunk 6–8 pd., elsősorban tojó-ruhás (fiatal?) madarakat (Fenyősi L., Pintér A., Selyem J.). Elképzelhető, hogy a csíz az égerlápok alkalmi költőfaja.

Fenyősi László

Szibériai (keleti) cigány csaláncsúcs (*Saxicola torquata maura*) hím Miskolcon

1994. március 19-én délelőtt Miskolcon, a vasúti sínek mentén, vilánydróton üldögélő cigány csaláncsúcs hímre lettem figyelmes, amely a fajra jellemző módon időnként a földre vagy egy közeli kerítésoszlopra röpített. Sikerült mintegy 20 méternyire megközelítenem, így jól megfigyelhettem. Feltűnt, hogy a farcsíkján a szokásosnál több a fehér, és egészében is nagyon világos a színezete, ezért Leica 10×24-es BA kézi távcsöveimmel alaposabban szemügyre vettem.

A farcsík és a felső farkfedők teljesen fehérek és sávozatlanok voltak. A madár mellén csak egy kisméretű, narancsos színű folt látszott, amely az európai alfajokkal ellentétben nem terjedt ki a melltájéék alsó

részére. Kiterjedt fehér nyakfoltja felfelé kanyarodott, egészen a tarkóig. Széles fehér farcsíkja röptében is jól látszott, ugyanígy a nagyon sötét alsó szárnyfedők is. A madár méretei megfeleltek a cigány csaláncsúcsnál szokásosnak. A fenti bélyegek alapján a megfigyelt hím példányt a *maura* alfajhoz tartozónak határoztam.

Ez az alfaj, melyet egyes szerzők külön fajként (*Saxicola maura*) említenek, Közép-Ázsiában, a Kaukázuson túli területeken és Szibéria nagy részén költ. Európában rendszeres, de ritka vendég, főleg ősszel figyelték meg. Ausztriából egy májusi, Dániából egy áprilisi adat is ismert.

Megjegyzés: miután a *maura* alfaj nagyon hasonló az európaiakhoz, Magyarországon csak kellő óvatossággal különíthető el azoktól. A sávozatlan fehér farcsíkú cigány csaláncsúcsok nem ritkák az országban, ez azonban önmagában még nem jelenti azt, hogy a szibériai alfajjal van dolgunk. A fent ismertetett bélyegeket összeségében kell vizsgálnunk. Különösen a kis narancsszínű mellfolt, a kiterjedt fehér nyakörv, a fekete alsó szárnyfedők és az általában leginkább feltűnő sávozatlan, fehér farkcsík jellemzőek.

Gerard Gorman

A szerkesztő megjegyzése: a megfigyelést az MME Nomenclatura Bizottsága a soron következő ülésén tárgyalja, elfogadás esetén lesz hitelesíthető.

Pásztormadarak (*Pastor roseus*) Debrecen határában

1994. május 26-án a Debrecentől 5 km-re, nyugtati irányban levő Kismacs nevű településen 12 nászruhás pásztormadarat figyeltem meg a délelőtti órákban a kertünkben álló cseresznyefán. A madarak a félérett terméseket ették, bár a környező kertekben érett cseresznye is rendelkezésükre állt volna. Az érett termésekkel táplálkozó seregélyekkel nem vegyültek. Táplálkozásukat megszakítva időnként a szomszédos eper-, szilva- és almafákra szálltak át, ahol sokat énekeltek, vagy a fűben sáskáztak. Érdekes volt, hogy a környéken költő molnárfecskék igen agresszíven viselkedtek velük szemben. A madarak egyébként nagyon óvatosak voltak, a környező kertekben a kora délutáni órákban meginduló jövés-menés hatására déli irányba repülve elhagyták a területet, és később sem tértek vissza.

Végvári Zsolt

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) a Tisza-tavon

1994. április 6-án délelőtt Kovács Ildikó egyesületi taggal a tónak arra a helyére mentünk, ahol előző délután nagyon sok úszórécét figyeltünk meg. A víz azon a helyen sekély volt, sok kisebb szigettel. A több ezer réce között két bütykös ásóludat fedeztünk fel. A többi madár között úszóréce módra táplálkoztak. Szinte állandóan tótágast álltak. Kb. 200 m távolságból, 25 × 50-es távcsővel, jó fényviszonyok mellett jól megfigyelhetők voltak. A kendermagos réce kivételével minden úszórécefaj megtalálható volt a körülöttünk úszkáló madarak között. Ezen kívül nagyszámú barátréce, és egy búbos vöcsök is ugyanott táplálkozott. Másnap reggel ismét kimentem a terepre, az ásóludak ugyanott voltak, és közvetlen mellettük egy kendermagos récét is sikerült megfigyelnem.

Bana Lajos

Gyurgyalag- (*Merops apiaster*-) megfigyelések Zagyvarónáról

1993. július 16-án Zagyvaróna határában gyurgyalag-megfigyeléseket végeztünk. Egy bokor tövéből figyeltük a 8–10 párból álló telepet. A gyurgyalagok mesterségesen kialakított partfalakban egymástól 80–100 m-re fészkeltek. Az egyik üreget figyelve azt vettük észre, hogy három madár jár etetni a fiókákhoz. Az első madár az üregből kirepülve egy közeli bokorra ült, a második is ezt tette. Még együtt ültek ott, amikor újabb gyurgyalag ugyanabba az üregbe szállt be rovarral a csőrében. Ezt 3–4-szer megismételték. Amíg figyeltük őket, minden alkalommal három madár járt etetni.

Varga Ferenc–Lóránt Miklós–Éles Balázs

ÖKOLÓGIA

A szőlőrigó (*Turdus iliacus*) a budapesti Népligetben, 1993–1994.

A szőlőrigó rendszeres átvonuló Magyarországon, az állomány egy része, különösen enyhébb teleken és kedvező táplálkozási feltételek mellett, egészen tavaszig hazánkban marad. Az első példányok által-

ban szeptemberben jelennek meg, októberben és novemberben láthatók a leggyakrabban, a vonulók zöme áprilisban búcsúzik, de egyes példányok még májusban is láthatók.

Budapesten a szőlőrigó egyebek mellett rendszeresen előfordul a Népligetben, a Városligetben és a Margitszigeten, de a legnagyobb számban, elsősorban a kedvező környezeti adottságok miatt, a Népligetben lehet megfigyelni. Az elmúlt év őszén, 1993. november 19-én láttam először 3–4 pd-t, előtte, október 28-án, november 4-én, illetve 7-én még nem észleltem őket. A keleti ostorfa (*Celtis occidentalis*) nagyon gyakori a ligetben, a termés bőséges volt, a szőlőrigók elsősorban a bogyókat fogyasztották, de gyakran keresgéltek a bokrok között az avarban is. Számuk december végéig alig emelkedett, maximálisan 8 példányt láttam (december 31.). Januárban folytatódott a december végi, viszonylag enyhe, tavaszias időjárás. A Népligetben tanyázó szőlőrigók száma két lépcsőben emelkedett. Január 15-ig maximum 30 pd., január 21-én már 65–70 pd. és körülbelül ezt a mennyiséget lehetett megfigyelni egészen március 8-ig. Ekkor 60–70 pd-t jegyeztem fel a naplóban, 21-én kb. 50 szőlőrigót láttam, 25-én 8–10 pd. mozgott, 31-én, április 8-án, illetve 13-án viszont már egyetlen szőlőrigót sem sikerült a Népligetben megfigyelniem. Említésre érdemes, hogy bár a *Celtis*-termés igen bőséges volt, elmaradtak a korábbi évekből megszokott nagy fenyőrigócsapatok, a csonttollú pedig teljesen kimaradt. Így a bogyótlálék az ott tanyázó szőlő- és feketerigók, vörösbegek, meggyvágók számára az egész téli szezonra biztosított volt.

A szőlőrigók viselkedése

Általában óvatosak, gyakran kifejezetten félénkek voltak. Jellemző volt, különösen januártól, hogy mindig lazán összetartó csapatban és a ligetnek egy bizonyos részén tartózkodtak. Ez a Jurta Színház, illetve a Panoptikum mögött elterülő terület rész, amely kb. a Kertészeti Vállalat irodaépületéig terjed. Távolabb, körben, még nagyon sok ostorfa állt, de ezeken legfeljebb elvétve lehetett látni egy-egy példányt. Jellemző, hogy a szőlőrigók a fenti területen álló fákat teljesen „leszüretelték”, ugyanakkor távolabb bogyókkal teli ágak szinte érintetlenül maradtak a madarak eltávozása után is. A bogyókat vagy közvetlenül, az ágra szállva fogyasztották, vagy légykapóra emlékeztető rárepüléssel csípték le. Ez utóbbit különösen az időszak vége felé lehetett megfigyelni, amikor a termés már nagyon megfogyott és a szőlőrigók a csak nehezen elérhető szemek fogyasztására kényszerültek. Fenti okból márciusban már gyakran lehetett látni őket az alsó ágakon is, ahol korábban, pl. januárban, soha nem tartózkodtak.

Bár fő táplálékukat a *Celtis* bogyói jelentették, gyakran mozogtak a bokrok között az avarban, néha a szabad gyepterületen is. A száraz levelek között a fekete rigók módjára keresgéltek, csőrükkel csapkodták szét az avart, és időről időre felcsíptek valamit, amit sajnos távcsővel nem sikerült meghatároznom. Mozgásukat ilyenkor is a csapatosság jellemezte, lazán elszórva, de határozottan összetartva ugráltak a bokrok alatt. Ha ember ment arra, és felriasztotta őket, gyors repüléssel vágódtak ki a bokrok alól, a távolabbi fákra ültek és kinyújtott testtel figyeltek egy ideig.

A nap minden órájában lehetett látni ivó és fürdő példányokat. A Népligetben több helyen is volt állandó víztócsa, a szőlőrigók a leginkább a sűrű bokros szélén lévő vízállást kedvelték, ahol egy csőrepedés folytán a víz egész télen bugyogott.

A januári létszámemelkedést követően rendszeresen hallottam őket énekelni. Mindig több példány szólt egyszerre, de rendszerint sokan, kórusban énekeltek. Az ének gyakran a fenyőrigók reszelős hangjára emlékeztető motívumokkal átszótt, kissé monoton csicsergés (subsong) volt, de az időszak második felében egyes hímeiktől már tiszta strófákat is lehetett hallani. Február 18-án pl. (friss tenyérnyi hó, $-2\text{ }^{\circ}\text{C}$) 70–80 pd. tartózkodott a magas fákon és kórusban csicseregtek, de két hím már „kitörve”, hangosan szólt. Egyikük tökéletesen utánozta az erdei pacsirta egyik strófáját (dlü-dlü-dlü), a másik a kerti rozsdafarkú énekeinek egyes motívumait keverte strófái közé. Az irodalom a szőlőrigó énekét gyakran az énekes rigóéhoz hasonlítja, teljesen alaptalanul. Az említett két éneklő hím és a korábbi években tavasszal hallott példányok hangja alapján az énekes rigó dala „klasszissal” jobb, tagolt, vázlatos strófái nem is hasonlíthatók a szőlőrigó hímek viszonylag halk, egymásba folyó strófáihoz.

A szőlőrigók számára legfontosabb ökológiai tényezők

Egyetlen mondatba összesűrítve: a keleti ostorfa nagyobb példányszámú jelenléte, az avar és a felette lévő sűrűbb bokrosok, valamint azok a tócsák, amelyek az állandó ivási és fürdési lehetőséget biztosítják. Mindezek a feltételek természetesen még számos egyéb madárfaj számára is kedvezőek, és a városi parkok létesítése, kezelése során érdemes figyelni rájuk. A sűrű bokorcsoportok és az alattuk meghagyott avarszőnyeg például nem csak a télen itt tanyázó szőlőrigóknak kedvez, de egyik előfeltétele annak, hogy a fülemülepárok fészkelésre megtelepedjenek. Egyáltalán nem véletlen, hogy pl. a budapesti Margitszigeten legfeljebb elvétve fészkelnek fülemülék, ugyanakkor a Népligetben évről évre 10–15 pár is költ.

Schmidt Egon

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) szokatlan fészeképítése

Martonvásári házunk udvarában van egy nyitott garázs, amit a kerti művelés céljára szükséges eszközök tárolására használunk. Vakolt téglalapú épület, padlás nélkül, hullámpala tetővel, bejárati frontja teljesen nyitott. Ebbe a helyiségbe már évekkel ezelőtt egy 2 méter hosszú polcot függesztettem fel. Arasznyi széles deszka, két végén a tetőgerendákhoz erősített dróthuzal tartja. A polc 180 cm magasságban van a helyiség betonpadlójától. A deszka felső síkjától a palatetőig 17 cm a távolság.

Házi rozsdafarkú az elmúlt években is költött utcánkban és a kertünkben is elég gyakran megjelent, a közelben énekelgetett. 1993. április 23-án feltűnt, hogy egy pár rendszeresen belátogat a nyitott garázsba. Másnap már a fészek alapozását is megfigyeltem. 25–26-án szorgalmasan épített a tojó, a hím pedig rendszeresen bekísérte a helyiségbe. A fészek látható anyaga zöld növényzet volt, legkívül szalmaszál vastagságú füvekből. A polcnak a bejárathoz közelebbi sarkába rakta a fészket, ahogy utólag megmértem, 120 cm-re a bejárati homlokzattól.

Aggódtunk a madárkákért, mert a fészek nem volt teljesen macskabiztos helyen. Mindenesetre az alatta lévő ládákat, székeket, s a szemközti falhoz támasztott létrát a helyiség túlsó végébe raktuk át, hogy a macskák feljutását megakadályozzuk. Saját bejárásunkat a helyiségbe csak a legszükségesebbre korlátoztuk. Ha mégis be kellett menni, a rozsdafarkúak ijedten rebbentek ki. A hím április utolsó hetében ritkán és röviden énekel. Május 1-én figyeltünk fel rá, hogy a madarak most már egészen ritkán szállnak be és ki. A hím hosszasan énekel a diófán. Nem volt még teljesen kiszínezett példány. A tojó pedig nyilván elkezdte a kotlást. Ha be kellett mennünk a helyiségbe, már nem repült ki, csak csillogó szemével kísért minket. Pár nap múlva pedig inkább teljesen lehúzódtott tojásaira, valósággal elbújt.

Május 20-án a fiókák ciripelése jelezte, hogy kikeltek, de tátogó sárga csőrük is meg-megjelent a fészek pereme felett, tehát ekkor már többnaposaknak kellett lenniük. Az öreg madarak újra sűrűn jártak be-ki a helyiségbe. Június 1-én reggel még a fészekben ült a 3 fióka, kora délután azonban baj nélkül kirepültek.

Nem akartuk a madarakat háborgatni, kotlás és fiókanevelés idején egyszer sem néztük meg közelről a fészket. Csak a szárnyra kelés után tekintettük meg. A jelekből ítélve nem volt háromnál több tojásuk.

Június végéig otthagytuk az építményt a polcon, hátha második költésnél igénybe veszik, de erre nem került sor, bár a madarak még egy hónapig a környéken tartózkodtak.

Meglepett a fészek mérete: meghaladta egy átlagos feketerigó-fészek nagyságát. Az átlagos átmérője 23 cm, a pereme 4 cm vastag volt. Szinte teljesen zöld növényi részekből állt, a csésze legalja készült szép simára bedolgozott szőrszálakból.

Elhagyott füstifecskefészekben ismételten tapasztaltam már a házi rozsdafarkú megtelepedését. Hajdúböszörményben a régi házaknál kedvelték a felül is végig befedett, nagy kapubejárókat. A kapu mennyezetére felszerelt villanyégő gömb alakú búrájára ragasztotta a füstifecske a fészket, és amikor fiókáit kirepítette, ezt foglalták el a rozsdafarkúak. Ez a fészek azonban a talajtól számítva 4 m magasságban volt, tökéletesen védve minden károkozótól, és csak csekély tatarozást igényelt.

Dr. Sóvágó Mihály

Adatok a gyöngybagoly (*Tyto alba*) Somogy megyei táplálkozásához

Drávatamási, 1990.01.20.

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	9 db
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	4 db
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	18 db
Mezei cickány (<i>C. leucodon</i>)	8 db
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	7 db
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	6 db
Pirók egér (<i>A. agrarius</i>)	19 db
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	2 db
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	39 db
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	3 db
Csalitjáró pocok (<i>Microtus agrestis</i>)	6 db
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	18 db
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	3 db
	142 db

Drávatamási, 1990.04.03.

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	4 db
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	2 db
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	3 db
Mezei cickány (<i>C. leucodon</i>)	1 db
Vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	1 db
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	1 db
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	1 db
	13 db

Drávagárdony, 1990.01.26.

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	4 db
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	2 db
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	7 db
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	1 db
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	4 db
Pirók egér (<i>A. agrarius</i>)	4 db
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	1 db
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	34 db
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	2 db
Csalitjárom pocok (<i>Microtus agrestis</i>)	1 db
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	3 db
Madár (<i>Aves sp.</i>)	6 db
	69 db

Drávagárdony, 1990.06.08.

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	2 db
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	1 db
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	1 db
Mezei cickány (<i>C. leucodon</i>)	2 db
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	4 db
Pirók egér (<i>A. agrarius</i>)	6 db
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	2 db
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	30 db
Csalitjárom pocok (<i>M. agrestis</i>)	2 db
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	2 db
Vízi pocok (<i>Arvicola terrestris</i>)	2 db
Madár (<i>Aves sp.</i>)	8 db
	62 db

Kastélyosdombó, 1990.01.20.

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	37 db
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	7 db
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	49 db
Mezei cickány (<i>C. leucodon</i>)	16 db
Vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	4 db
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	16 db
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	15 db
Pirók egér (<i>A. agrarius</i>)	17 db
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	3 db
Vándorpatkány (<i>Rattus norvegicus</i>)	1 db
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	138 db
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	5 db
Csalitjárom pocok (<i>Microtus agrestis</i>)	4 db
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	3 db
Vízi pocok (<i>Arvicola terrestris</i>)	1 db
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	2 db
Madár (<i>Aves sp.</i>)	1 db
	319 db

Darány, 1990.04. hó

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	7 db
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	1 db
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	44 db
Mezei cickány (<i>C. leucodon</i>)	16 db
Vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	2 db
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	6 db
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	2 db
Pirók egér (<i>A. agrarius</i>)	8 db
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	1 db
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	9 db
Csalitjáró pocok (<i>M. agrestis</i>)	1 db
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	1 db
	98 db

Fenyősi László

Adatok a gyöngybagoly (*Tyto alba*) táplálkozásához

A gyűjtés helye: Balatonmagyaród, Kultúrház

Ideje: 1993. február 5.

Vizsgált mennyiség: 51 db ép köpet

Gyűjtő: Fehér Csaba

Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	118 db	39,7%
Törpecickány (<i>S. minutus</i>)	23 db	7,7%
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	13 db	4,4%
Mezei cickány (<i>C. leucodon</i>)	16 db	5,4%
Vízicickány (<i>Neomys fodiens</i>)	16 db	5,4%
	186 db	62,6%
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	4 db	1,3%
Pirók egér (<i>A. agrarius</i>)	20 db	6,7%
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	11 db	3,7%
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	3 db	1,0%
	38 db	12,8%
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	2 db	0,7%
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	6 db	2,0%
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	61 db	20,5%
Csalitjáró pocok (<i>M. agrestis</i>)	1 db	0,3%
Patkányfejű pocok (<i>M. oeconomus</i>)	3 db	1,0%
	73 db	24,6%
ÖSSZESEN	297 db	100,0%

Nagy Sándor

Erdei fülesbagoly (*Asio otus*) táplálkozási adatai Zircrőli

A *Madártani Tájékoztató* 1993/2. számában jelent meg dr. Rékási József, Schmidt András és Schmidt Egon írása a Pannonhalmán telelő erdei fülesbaglyok táplálkozásával kapcsolatban. Mivel a zirci apátság környékén is rendszeresen telelnek kisebb (2–10 pd.) számban az erdei fülesbaglyok, lehetőségünk volt hasonló periodikus vizsgálatok elvégzésére. A köpeteket Bartha Zoltán gyűjtötte, meghatározásukat Molnár István végezte el. A vizsgált anyagban az alábbi zsákmányállatok fordultak elő (db):

Faj	'88. XII.	'89. I.	'89. III.	'89. IV.	'90. II.	'90. XI.	'91. I.	'91. XII.	'92. X.	'92. XI.	'93. I.	Össz.
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	3	–	1	1	–	2	7	14	1	–	1	30
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	5	4	6	–	4	46	16	33	2	3	–	119
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	358	273	68	61	27	230	227	453	57	88	13	1855
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	–	1	–	–	–	4	–	1	–	–	1	7
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	4	7	6	–	1	21	10	17	4	12	–	82
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	–	–	1	1	–	5	2	4	–	1	–	14
Madár (<i>Passeriformes</i>)	6	–	–	–	–	4	4	16	–	2	1	33
Összesen	376	286	82	63	32	312	266	538	64	106	16	2141

A kapott adatokat elemezve megállapítható, hogy az itt telelő baglyok tápláléklistáján a domináns mezei pockok mellett viszonylag magas arányban fordul elő a földi és az erdei pocok, míg a törpeegér és a házi egér táplálkozási jelentősége csekély. Érdekes adat a mogyorós pele januári előkerülése, mellyel kapcsolatban említést érdemel, hogy 1983. december 10-én a Toponár (Somogy megye) melletti Répáspusztán gyűjtött friss erdeifülesbagoly-köpetekben is akadt egy példány. A meghatározható madárzsákmányt házi és mezei veréb, valamint egy meggyvágó alkotta, egy pontosan nem determinálható cinegét kívül.

Molnár István

Madártani megfigyelések a „Kossuth Lajos” komphajón

1994. július 21-én a kora délutáni órákban (34,0 °C) Tihanyból Szántódra utaztunk. A „Kossuth Lajos” komphajó 30–40 személyautót és azok utasait szállította. A komphajón a molnárfecske (*Delichon urbica*) 31 fészket számoltuk meg. Ebből 7 fészekben (22,58%) volt fióka. A rövid átkelés alatt (kb. 20 perc) négyszer etették a fiókákat a szülők a Balaton vize fölött elkapdosott szúnyogokkal. Egy esetben ugyanaz a szülő két szomszédos fészekhez is vitt táplálékot fiókáinak. Ez is tanúsítja, hogy a fecskék között elég gyakori a „hütlenség”.

Dr. Rékási József

Széncinege (*Parus major*) érdekes fészke

Karancslapujtő község belterületén a családi házunk kertjébe 2 db B típusú fészekodút helyeztem ki, cölöpre erősítve. A faoszlopot lemezzel vontam körbe, az odú tetejét pedig facsavarral rögzítettem le. 1994. június 20-án arra lettem figyelmes, hogy az egyik odúba (1,7 m magasan) fészekanyaggal a csőrében egy széncinege tojó repült be. Ebben az odúban ez évben még nem volt költés. Az odú tetejét felemelve láttam, hogy a fészeknek a koszorú része készült el, a közepe üres. A fészeképítés időpontja már csak azért is figyelemre méltó, mivel a másik odúban már a második költésből származó tollas széncinege-fiókák nevelkedek. Június 25-én az odú csupasz aljzatán 2 tojás volt, a fészket nem bélelték ki. Július 4-én a tojásain kotlott a cinege. Július 18-án ellenőriztem ismét, csupasz fiókákra számítottam, helyettük a csupasz fészket találtam. A tojások vagy fiókák nyomtalanul eltűntek. Maga a fészek anyaga sértetlen maradt. A széncinege-fiókák kirepülésének időpontját augusztus elejére vártam. Ilyen kései adatom egy van: 1982. július 30-án tollas fiókák, villanyoszlop vascsövében. Tapasztalataim szerint a széncinege másodköltésének ideje többségében június végére, de július közepére mindenképpen befejeződik.

Rozgonyi Sándor

Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) szokatlanul korai költése

1994. április 21-én Békés megyében, Nagygyanté és Zsadány között az Orosi pusztán végeztünk madármegfigyeléseket. Az általunk bejárt

területen kisebb telepített erdőfoltok és mezőgazdasági kultúrák (lucernás) mellett jellegzetes szikes puszták (*Achilleo-Festucetum pseudovinae*) terülnek el. A megfigyeléseink során egy hátsabb füves részen a lábunk elől hirtelen egy kisebb madár repült fel, majd mintegy 40 m-es repülés után ismét leszállt és megbújt a fűcsomók között. Rövid keresés után ráakadtunk egy csaknem teljesen kifejlett mezeipacsirta-fiókára. Tollazatának fejlettsége alapján legalább kéthetes korúnak tűnt, egyedül a faroktollak hossza nem érte el a kifejlett madárét.

A mezei pacsirta kotlási ideje kb. két hét, a fiókák 9–10 napos korban, még röpképtelenül hagyják el a fészket. Az általunk megtalált fióka olyan fészkealjából származhatott, amibe – figyelembe véve a fióka észlelésének az időpontját – a tojó már március közepén elkezdte a tojásokat lerakni, s a kotlás március második harmadában megindult. A mezei pacsirta korán, már februárban visszaérkező, ritkán áttelelő faj. E korai fészkelése azonban különösnek tűnhet, s vélhetően a kora tavaszi, kedvező időjárással hozható összefüggésbe.

Bíró István–Dr. Juhász Lajos

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*) fürdése

1993. május 11-én a Barcsi Tájvédelmi Körzet Nagyberek nevű láptavánál figyeltem meg egy fürdőző réti sast. A madár a láptó közepén, a – kb. 2 méter mély – víz felszínén lassan úszott, jól láthatóan ügyelve arra, hogy nyitott és kissé elemelt szárnyait víz ne érhesse. A jelenetet sajnos csak fél percig figyelhettem, mert az öreg sas észrevett és kissé nehézkesen fel-, majd elszállt.

Fenyősi László

Szarka (*Pica pica*) fészkeben költő szajkó (*Garrulus glandarius*)

1994. április 17-én Karancslapujtó határában a Cinegés-hegy lábánál egy előző évben épült szarkafészket ellenőriztem. Abban bíztam, hogy esetleg erdei fülesbagoly költ benne. Akácok, bokros mélyútparton, galagonyabokorra épült a fészkek, 3 m magasan. A bokrot megütögetve meglepetésemre a fészkekből szajkó repült ki. Közelebbről megvizsgálva

megállapítottam, hogy újra bélelte azt, és 3 tojás van benne. Május 12-én ismét a fészeknél jártam, melyben 7 csupasz fióka volt, az egyik fel-tűnően kisebb volt a testvéreitől.

Rozgonyi Sándor

A dolmányos varjú (*Corvus cornix*) életformájának átalakulása az utóbbi években

A dolmányos varjút korábban meglehetősen emberkerülő fajként ismertük. Ennek okát főképp „dúvad” minősítése, mindenütt és mindenkor lőhető, semmivel és semmikor sem védett státusza is magyarázza.

Szécsi Zsigmond *A vadászati ismeretek kézikönyvében* (II. köt. 271. old., Bp., 1892.) a Nagy-Magyarországon 1884-ben elejtett varjak és szarkák számát 114890-nek írja.

Jóval később, majd' 100 év múltán a dolmányos varjú még hasonlóan erős intézményes üldöztetését támasztják alá Kalotás Zsolt az *Aquila*-ban (95. évf. 1988., 163. old.) közölt terítékadatai. A faj kilőtt egyed-száma 1970-ben 51755 pd., ami 1984-re 60919-re emelkedett. Az ekkor még szélteben és hivatalosan használt mérgek áldozataival e számok (az elpusztult és meg nem talált példányokkal) jelentősen nőhet-tek. A Faragó Sándor által közölt (*Madártani Tájékoztató* 1984. január-március, 20. old.), a hazánkban „dúvad”-nak minősített madarak 1982. évi kilövési statisztikája szerint hazánkban ez évben összesen 65058 pd. esett. E mennyiségből négy megyénk jár élen az alábbi szá-mokkal: Hajdú-Bihar 7763, Szabolcs-Szatmár 6191, Békés 4860 és Szolnok 3581 pd., összesen tehát 22395 pd. (a mérgezetekkel együtt valószínűleg jóval több!), mely az országos mennyiségnek 34,43%-a.

A fentiek miatt aztán az 1980-as évek elejére már jócskán megrit-kult, s nem volt gyakori sikeres költését tapasztalni. Az elmúlt másfél évtizeden belül különös jelenségként vettük észre, hogy madarunk kö-zelít az emberlakta helyekhez, sőt beköltözik a nagyvárosba.

Debrecenben 1972-ben figyeltem meg először költését a Nagyerdő mindig forgalmas parkjában, a régi Vigadó előtti hatalmas feketefenyők egyikén, majd több éven át ismétlődve ugyanott. Aztán a város belsőbb területein máshol is megtelepedett, így a Honvédtemetőben is.

A fenti időkben ugyanakkor Budapesten szintén fészkeléséről olvas-hatunk Keve Andrásról (*Aquila* 80–81. k., 1982, 132–133. old.) az 1972–79. évekből és Tapfer Dezsőtől (*Aquila* 80–81. k., 1975, 291. old., valamint *Madártani Tájékoztató* 1978. november–december, 40.

old., 1985. április–június, 55–56. old.) 1973–1985 között többrendbe-
lileg.

Debrecenben az elmúlt 5 évben először mérsékelt gyakorisággal mutatkoztak minden hónapban, utóbb pedig szinte az év minden napján lehetett őket látni a város legbelsőbb részein is, sőt az új lakótelepek betonrengetegeit szinte jobban kedvelik, mint a városközpont idősebb fákkal, facsoportokkal tarkított részeit. (Vö. Nagy Sándor írásaival, *Madártani Tájékoztató*, 1982. április–szeptember, 147. old.!)

Számtalanszor tűntek fel egyedek, párok (néha több pár is, egymás közt megosztva a területet) kotlás, majd fiókanevelés idején, s módszeresen firtatják végig a 8–10 emeletes panelházak lapos tetőit az ott fészkelő búbos pacsirták tojásai vagy fiókái után. Újabban látni, hogy hasonló alapossággal szállnak lombkoronáról lombkoronára a városi faszorokban még szárnyra kelt fiaikkal is, kutatva az azokon költő fajok fészekaljait, mint 1992–93-ban Debrecenben már többfelé láttam.

A költési időn túl viszont ún. természetvédelmi kárt nem tesznek, sőt a vadgazdálkodásra sem lehetnek terhesek. Ilyenkor legfeljebb az elhullott vadak eltakarításában tevékenykednek, amellyel pedig hasznos feladatot végeznek.

A legutóbbi évek másik új jelensége a dolmányos varjak szaporodási cikluson kívüli csapatba verődése. 1991 őszétől a Felső-Tisza vidékén számos alkalommal figyeltem meg csoportosulásukat, példák gyanánt idézve a következő eseteket. 1991. szeptember 6-án Vásárosnamény közelében 30-as, szeptember 11-én Tarpa nagylegelőjén 45-ös csapat, 1992. augusztus 12-én Tiszabecs nyíltabb árterén 32-es csapat mutatkozott.

1993. júliusának második felétől augusztusig Szatmár-Bereg rétjein, szántóin sokfelé láttam 15–35 példányt együtt egerészni-bogarászni, sőt ugyanez év augusztus 22-én Csaroda és Vámosatya térségében szántón és legelőn 50-es, illetve 60-as csapatot.

Nemkülönben Hajdú-Biharban. A Debrecen déli határában levő szántókra reggel kihúzó és onnan este a város fölött alvóhelyükre visszatérő csapataikat 1993. augusztus 14. és szeptember 2. között naponta 18–35 pd. között számoltam. Kiemelkedő volt az augusztus 14-én látott 144 pd-os tömegük! Szeptember 24-én 38-as csapatukat jegyeztem fel.

Nádudvar határában 1993. október 9-én, friss szántáson 25-ös laza csapatát figyeltem meg; ugyanitt egy másik táblán, egy szántó traktor ekéje nyomán – ugyan tisztos távolban követve azt – a frissen forgatott barázdák közt 20–25 pd. laza csapata szedegetett.

Sosem látom vetési varjakkal vagy eke után járó dankasirályokkal keveredni, de többször figyeltem meg az idén friss szántásban valamit

(pockot, pajorokat stb.) szedegető sárgalábú sirályok körül ólálkodni. E tevékenységeivel a mezőgazdaságnak mindenképpen hasznos munkása.

Az emberi települések közelébe húzódása, urbanizációs hajlamot mutató vonásai, mozgalmainak eddig nem tapasztalt ismételt jelenségei a következőkkel (is) magyarázhatóak.

1. A varjúfélékre jellemző fokozottabb alkalmazkodóképesség.
2. A „dúvadirtás” intenzitásának csökkenése. Ennek okai: a drasztikus hatású mérgezések (strichnin, foszforszörp stb.) országos tilalmazása. Utóbb a *hollóval* közös élőhelyeken és országos jelentőségű védett területeken még a szelektív hatású kemikáliák (F₁-tozás) alkalmazása is tilossá vált. Nem lényegtelen továbbá a töltényárak jelentős emelkedése és így a lőfegyveres gyérítésben az ez irányú vadőri tevékenység korábbi méreteinek alábbhagyása. Itt azért felmerül bennem a kérdés, hogy *vajon hogyan változik ez a helyzet, miután a holló fokozott védelmét feloldották?*
3. A szántóföldi növényvédelemben alkalmazott vegyszerek árának magas volta miatt több, és az egészségére jóval kevésbé ártalmas táplálékhoz jut.

A következőkben – úgy tűnik – szükséges lenne a dolmányos varjú természetvédelmi és gazdasági szerepét felülvizsgálni, újraértékelni, mieelőtt véglegesen rögződne „kártékony dúvad” minősítése, melynek alapján tűzzel-vassal mindenütt irtható ellenséget láthat benne a vadgazdálkodás és még az e kérdésben helyt-helyt szemet hunyó természetvédelem is!

✎

Fintha István

EGYÉB

Beszámoló a Nagykovácsi Természetvédelmi Oktató Tábor eredményeiről

A budapesti Madarász Suli 1994. augusztus 20–31. között a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság és a Pilisi Pakerdő Rt. hozzájárulásával, a Magyar Természetvédők Szövetsége támogatásával megrendezte ifjúsági–természetvédelmi táborát. A Budapestről naponta kijáró 10–20 gyermek az állandóan kint tartózkodó szakmai vezetőtől a ter-

mészetvédelem terepi módszereivel ismerkedett. A növénytani és állattani vizsgálatok közül a legfontosabb tevékenység a madárgyűrzés volt. 10 db 12 m-es finn és 2 db 18 m-es japán hálóval 38 faj 1071 egyedét sikerült jelölni. Ezen kívül ellenőriztünk 23 hazai gyűrűs madarat is.

Az öt leggyakrabban jelölt madárfaj:

Citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	257 pld.
Barátka (<i>S. atricapilla</i>)	141 pld.
Tengelic (<i>C. carduelis</i>)	95 pld.
Erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	77 pld.
Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	51 pld.

Érdekesebb gyűrzések:

Kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	8 pld.
Nyaktekerecs (<i>J. torquilla</i>)	4 pld.
Kis fakopáncs (<i>D. minor</i>)	1 pld.
Kis légykapó (<i>F. parva</i>)	1 pld.

Köszönöm Bóhm András és Zubreczky Dávid szakmai munkában nyújtott segítségét.

Szinai Péter

Különös fecske Fenékpusztán

1993. október 6-án a fenékpusztai gyűrzőállomáson kézre került egy valószínűleg füstifecske (*Hirundo rustica*) és molnárfecske (*Delichon urbica*) keresztezéséből származó hibrid.

A madár leírása: a fej és a hátoldal, illetve a szárnyfedők barnásfeketék, az evezők sötétbarnák, a felső oldalon néhány fémes fényű, fekete tollal. A farcsík fehér, néhány sötétebb tollal vegyítve. A faroktollak barnásfeketék, a szélsők jóval rövidebbek, mint a füstifecskenél, a kormánytollakról a fehér foltok hiányoznak. A has piszkosfehér színű, a mellen a füstifecskeéhez hasonló, de elmosódottabb, sötét örv, a torok, áll és homlok piszkosfehér, vörhenyes tollakkal keverve. A csüd színe valamivel világosabb, mint a füstifecskeé, és néhány fehér tollpihe található rajta. Szárnyhossz: 114 mm, farok: 58 mm, zsír: 5, súlya: 20,8 g, a korát 1Y-nak határoztam. A nádasban lévő éjszakázóhelyre való behúzáskor, füstifecskek és partifecskek (*Riparia riparia*) között került a hálóba.

A madárról fénykép- és videofelvétel, valamint részletes leírás készült. A határozásnál és adatfelvételezésnél jelen voltak Megyer Csaba, Mocsár Zoltán és Palkó Sándor gyűrűzők is.

A hangját is sikerült hallanunk: a kézben tartott madár a füstifecskére emlékeztető cserregést adott, elengedésekor pedig egy rövid, a molnárfecskére jellemző hangot hallottunk.

A szakirodalomban nem találok hasonló esettel, csupán a hangági Fehér-tón került elő egy hasonló példány 1992-ben (Fülöp Tibor levélbeli közlése). Kérem azokat, akik fogtak már hasonlóan hibridganyús fecskét, illetve tudnak ilyen esetről, írjanak címemre: 8369 Fenékpusztá, Madárvárta.

Molnár László

Csuszkák (*Sitta europaea*) territóriumharca

A *Madártani Tájékoztató* 1987/2. számában dr. Moskát Csaba tudósított két összegabalyodott kék cinegéről, melyek a heves „területvédő” harc közben a külvilágról meglepedkezve hemperegtek az avarban. Hasonló küzdelem szemtanúja lehettem 1994. március 28-án az Úrkút melletti Zsófiapuszta közelében. Arra lettem figyelmes, hogy egy magányosan álló tölgyről kékes-vöröses „gombóc” hullott alá a fűbe. Óvatosan odalopakodva láttam, hogy két csuszka hím fekszik a fűben, szorosan egymásba kapaszkodva. Felemelve szétválasztottam őket, és az egyiket – a másiknak több szerencséje volt – meggyűrűztem. Nos, így fogtam én kézzel csuszkát.

Szalay Kornél

Albínó vetési varjú (*Corvus frugilegus*)

1993. november 5-én Debrecen felé vonattal utazva, a karcagi határ keleti szélén részleges albínó vetési varjút figyeltem meg. Jobb szárnyában négy I. rendű evezőtoll végig tiszta hófehér volt, és ez röptében messze világított. 30–40 fekete társa közé szállt le, majd azokkal együtt repült tovább.

Dr. Sóvágó Mihály

TARTALOMJEGYZÉK

Ambrus Béla: Csicsörkék (<i>Serinus serinus</i>) januárban.....	24
Ambrus Béla: Hollók (<i>Corvus corax</i>) tavaszi tömeges megjelenése a dél-hevesi füves pusztákon	20
Ambrus Béla: Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>) mentése szorult helyzetéből....	8
Ambrus Béla: Szalakóta (<i>Coracias garrulus</i>) különös pusztulása	8
Bajor Zoltán: Megfigyelési adatok az Óbudai- (<i>Hajógyári-</i>) szigetről...	19
Bana Lajos: Bütykös ásólúd (<i>Tadorna tadorna</i>) a Tisza-tavon	26
Bíró István–Dr. Juhász Lajos: Mezei pacsirta (<i>Alauda arvensis</i>) szokatlanul korai költése	34
Fenyősi László: Adatok a csíz (<i>Carduelis spinus</i>) nyári előfordulásaihoz	24
Fenyősi László: Adatok a gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) Somogy megyei táplálkozásához	30
Fenyősi László: Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) fürdése	35
Fintha István–Szabó Anikó: A vetési varjú (<i>Corvus frugilegus</i>) debreceni mozgalmi 1993–94 telén	13
Fintha István–Szabó Anikó: Sarlósfecske- (<i>Apus apus-</i>) adatok Debrecenből (1993).....	17
Fintha István: A dolmányos varjú (<i>Corvus cornix</i>) életformájának átalakulása az utóbbi években.....	36
Gorman, Gerard: Szibériai (keleti) cigány csaláncsúcs (<i>Saxicola torquata maura</i>) hím Miskolcon.....	24
Horváth Zoltán–Nagy Tibor: Keresztcsőrétek (<i>Loxia curvirostra</i>) Somogy megyében.....	18
Dr. Juhász Lajos–Vas András: Egy mesterséges fészekodútelep költési eredményei 1990–1993.....	5
Kertész László: Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) fészkeinek áthelyezése	8
Konyhás Sándor–Dr. Kovács Gábor: 1994-es fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről	9

Dr. Kovács Gábor: Hortobágyi megfigyelések a vadludak 1994. február–márciusi mozgalmáról.....	11
Molnár István: Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) táplálkozási adatai Zircről.....	33
Molnár László: Különös fecske Fenékpusztán	39
Nagy Sándor: Adatok a gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) táplálkozásához...	32
Dr. Rékási József: Madártani megfigyelések a „Kossuth Lajos” komphajón	34
Rozgonyi Sándor: Szarka (<i>Pica pica</i>) fészkeiben költőszajkó (<i>Garrulus glandarius</i>).....	35
Rozgonyi Sándor: Széncinege (<i>Parus major</i>) érdekes fészke.....	34
Schmidt Egon: A szőlőrigó (<i>Turdus iliacus</i>) a budapesti Népligetben, 1993–1994.....	26
Schmidt Egon: Apácaludak (<i>Branta leucopsis</i>) Apaj-pusztán	19
Schmidt Egon: Kísérjük figyelemmel az örvös galamb (<i>Columba palumbus</i>) városiasodását!	18
Dr. Sóvágó Mihály: Albínó vetési varjú (<i>Corvus frugilegus</i>).....	40
Dr. Sóvágó Mihály: Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>) szokatlan fészkeképítése.....	29
Szalay Kornél: Csuszkák (<i>Sitta europaea</i>) territóriumharca.....	40
Szinai Péter: Beszámoló a Nagykovácsi Természetvédelmi Oktató Tábor eredményeiről	38
Tabor, W.: Füleskuvik- (<i>Otus scops</i> -) megfigyelések.....	19
Varga Ferenc–Lóránt Miklós–Éles Balázs: Gyurgyalag- (<i>Merops apiaster</i> -) megfigyelések Zagyvarónáról	26
Vasuta Gábor: Áttelelő kék galambok (<i>Columba oenas</i>) a Dunántúl nyugati részén	23
Vasuta Gábor: Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>) és gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>) sikeres költése a Szolnoki Cukorgyári ülepítő-tavaknál	21
Vasuta Gábor: Ritkább ragadozómadár-előfordulási adatok a Déli-Bakony peremvidékéről	22
Végvári Zsolt: Pásztormadarak (<i>Pastor roseus</i>) Debrecen határában..	25

